Centraal Planbureau

Indicatoren arbeidsmarkt-perspectief mbo

Mbo-instellingen hebben een zorgplicht rond arbeidsmarktperspectief. De huidige kwantitatieve indicator die functioneert als signaalwaarde bij de beoordeling van de naleving van deze zorgplicht is dat minstens 70% van de gediplomeerde schoolverlaters na ongeveer een jaar een baan van minstens 12 uur per week moet hebben gevonden.

Deze notitie analyseert een aantal mogelijke aanpassingen van deze indicator. De aanpassingen hebben voor- en nadelen en hangen vooral af van politieke/beleidsmatige keuzes, waarbij de belangrijkste vraag is: welk doel moet de indicator dienen?

CPB Notitie

Derk Visser, Annikka Lemmens, Sonny Kuijpers

april 2021

Samenvatting

Deze notitie analyseert de kwantitatieve indicatoren die worden gebruikt om het arbeidsmarktperspectief van mbo-opleidingen te beoordelen. Mbo-instellingen hebben een zorgplicht rond arbeidsmarktperspectief. De huidige kwantitatieve indicator die functioneert als signaalwaarde bij de beoordeling van deze zorgplicht is dat minstens 70% van de gediplomeerde schoolverlaters na ongeveer een jaar een baan van minstens 12 uur per week moet hebben gevonden. We onderzoeken op verzoek van het ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur een aantal mogelijke aanpassingen: hanteren van verschillende grenswaardes voor de verschillende niveaus en/of leerwegen, corrigeren voor de conjunctuur, hanteren van alternatieve indicatoren (economische zelfstandigheid en/of substantiële baan) en het expliciet meenemen van doorstromers in de indicatoren in plaats van deze enkel te baseren op niet-doorstromers. De aanpassingen hebben voor- en nadelen en hangen vooral af van politieke/beleidsmatige keuzes, waarbij de belangrijkste vraag is: welk doel moet de indicator dienen?

Er zijn substantiële verschillen tussen leerwegen en mbo-niveaus in het arbeidsmarktperspectief van gediplomeerde schoolverlaters. In 2018 haalde 90% van alle mbo-opleidingen de grenswaarde van 70%. Tegelijkertijd haalde 60% van de niveau 2-opleidingen met een beroepsopleidende leerweg deze grenswaarde, tegenover meer dan 95% van de opleidingen met een beroepsbegeleidende leerweg (op alle niveaus). Dit kan een aanleiding zijn om onderscheid te maken in de grenswaardes. Aan de andere kant moeten alle afgestudeerden met een startkwalificatie de arbeidsmarkt succesvol kunnen betreden.

Het arbeidsmarktperspectief is gevoelig voor de conjunctuur. Het aantal opleidingen dat de grenswaarde haalde tussen 2008 en 2018, fluctueerde tussen 77% (cohorten 2013 en 2014) en 92% (cohorten 2008, 2009, 2017 en 2018). In tijden van hoogconjunctuur halen meer opleidingen de grenswaarde. Door een relatieve grenswaarde te hanteren, worden opleidingen tijdens een laagconjunctuur niet langs een lat gelegd die is bepaald tijdens een gunstigere conjunctuur. Aan de andere kant is het streefcijfer dan niet vooraf duidelijk.

Mogelijke alternatieve indicatoren zoals het aantal gediplomeerde schoolverlaters met een substantiële baan of het aantal dat economisch zelfstandig is, voegen weinig toe aan de huidige indicator. Een baan van 12 uur in de week is veruit in de meeste gevallen niet voldoende om economisch zelfstandig te zijn, en daarom kijken we ook naar twee alternatieve indicatoren. De alternatieve indicatoren worden door minder afgestudeerden gehaald, maar tegelijkertijd is de samenhang tussen de verschillende indicatoren hoog en meten de alternatieve indicatoren dus voor een groot deel hetzelfde als de huidige kwantitatieve indicator.

Het feit dat opleidingen nu worden beoordeeld op basis van slechts een deel van het totaal aantal afgestudeerden, kan een reden zijn om doorstromers expliciet mee te nemen in de indicatoren. De huidige kwantitatieve indicator wordt berekend op niet-doorstromers. Het percentage doorstroom kan daardoor van grote invloed zijn op de indicator. Bovendien verschilt het aantal doorstromers sterk tussen de verschillende niveaus en leerwegen en is er een verband tussen het percentage doorstromers en het arbeidsmarktrendement van de niet-doorstromers. Door doorstroom expliciet mee te nemen in de indicatoren worden opleidingen niet langer beoordeeld op basis van het arbeidsmarktrendement van een selectie van het totaal aantal afgestudeerden. De keerzijde is dat de indicator dan minder informatief zou zijn over het arbeidsmarktrendement van de afgestudeerden, die direct na de opleiding de arbeidsmarkt betreden.

Overige belangrijke aandachtspunten zijn de robuustheid van de indicator en factoren die buiten de invloedssfeer van de opleiding liggen. De indicator is minder robuust omdat voor een substantieel deel van de opleidingen de indicator wordt bepaald op basis van weinig personen. Daarnaast zijn

arbeidsmarktuitkomsten ook afhankelijk van persoonlijke keuzes die deels buiten de invloedssfeer van de opleiding liggen, hierdoor kunnen verschillen tussen opleidingen optreden.

1 Inleiding

Opleiden voor een vak is een van de drie doelen van het middelbaar beroepsonderwijs (mbo). De andere twee doelen zijn opleiden voor een vervolgopleiding en burgerschap (drievoudige kwalificatieplicht). Mbo-instellingen hebben een zorgplicht met betrekking tot het arbeidsmarktmarktperspectief. Deze zorgplicht houdt in dat een onderwijsinstelling de opleiding alleen aanbiedt als de gediplomeerde schoolverlaters binnen een redelijke termijn werk vinden op het niveau van de gevolgde opleiding. Deze zorgplicht is vastgelegd in de Wet macrodoelmatigheid mbo, ingevoerd in 2015.[1] In het uiterste geval heeft de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) de bevoegdheid om de rechten van een instelling om een bepaalde beroepsopleiding aan te bieden te ontnemen. Deze bevoegdheid van de minister is vastgelegd in de beleidsregel macrodoelmatigheid beroepsonderwijs.

Er zijn twee kwantitatieve indicatoren, die functioneren als signaalwaarden bij de beoordeling van de naleving van de zorgplicht arbeidsmarktperspectief. De eerste indicator is dat minstens 70% van gediplomeerde schoolverlaters na ongeveer een jaar een baan van minstens 12 uur per week moet hebben gevonden. De tweede indicator is dat minstens 50% van de werkenden een baan op het niveau van de opleiding moet hebben. Een 'negatief' signaal op basis van deze twee indicatoren kan aanleiding zijn voor een onderzoek naar de naleving van de zorgplicht. In dat onderzoek wordt ook gekeken naar een aantal kwalitatieve indicatoren. Bijvoorbeeld of de instelling voldoende rekening heeft gehouden met de verwachte behoefte aan gediplomeerden op de regionale arbeidsmarkt, er overlegd is met andere onderwijsinstellingen die dezelfde opleiding aanbieden en wat de bijdrage van de opleiding is aan de doorstroom naar andere opleidingen.

Op verzoek van het ministerie van OCW heeft het CPB onderzoek gedaan naar de kwantitatieve indicatoren. In 2019 is de Wet macrodoelmatigheid mbo en de beleidsregel geëvalueerd (ResearchNed, 2019). In de kabinetsreactie op deze evaluatie wordt een aantal vervolgstappen ten aanzien van de kwantitatieve indicatoren beschreven (Kamerstukken, 2019). De minister geeft in deze kabinetsreactie onder andere aan te gaan onderzoeken of er in de criteria/indicatoren onderscheid gemaakt kan worden tussen de verschillende mbo-niveaus en of 'economische zelfstandigheid' een mogelijk geschikte (alternatieve) indicator is.

Deze notitie gaat in op de volgende onderzoeksvragen:

1. Hoe heeft het arbeidsmarktrendement, gemeten door de huidige indicator dat minstens 70% van de gediplomeerde schoolverlaters een baan van minstens 12 uur in de week moet hebben, zich in de afgelopen jaren ontwikkeld?
2. Zijn economische zelfstandigheid en het hebben van een substantiële baan mogelijke alternatieve indicatoren?
3. In hoeverre zijn de (alternatieve) kwantitatieve indicatoren gevoelig voor de conjunctuur?
4. Is er aanleiding om onderscheid te maken in de indicatoren naar niveau en/of leerweg?
5. Is er een verband tussen het percentage studenten dat doorstroomt en het arbeidsmarktrendement van de niet-doorstromers van een opleiding?

[1] De Wet macrodoelmatigheid mbo is feitelijk een wijziging van de Wet educatie en beroepsonderwijs.

De indicator dat minstens 50% van de werkenden een baan op niveau moet hebben, is gebaseerd op enquêtegegevens uit het Schoolverlatersonderzoek (SVO) en maakt geen deel uit van dit onderzoek. Deze notitie richt zich op de eerste indicator en op mogelijke alternatieve kwantitatieve indicatoren die op basis van administratieve gegevens bepaald kunnen worden. Een aandachtspunt bij de tweede indicator (het hebben van een baan op niveau), is dat de dekking minder goed is dan de zo goed als volledige dekking van de indicatoren die gebaseerd zijn op administratieve gegevens. In 2019 was de respons van het schoolverlatersonderzoek 26% van de doelpopulatie (CBS, 2020a). Omdat de indicatoren worden gebruikt op een gedetailleerd niveau, namelijk een opleiding op een instelling, is er voor veel opleidingen onvoldoende of soms zelf geen respons. Om de indicator toch te kunnen bepalen, gebruikt het CBS een modelgebaseerde methode. Desondanks is in de gepubliceerde tabellen voor een substantieel aantal opleidingen de indicator leeggelaten of is er sprake van een grote betrouwbaarheidsinterval (CBS, 2020b).

Leeswijzer

De notitie is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 gaat in op de gegevens die gebruikt zijn voor dit onderzoek. Hoofdstukken 3 en 4 behandelen de eerste vier onderzoeksvragen. Hoofdstuk 3 analyseert de indicator dat minstens 70% van gediplomeerde schoolverlaters na ongeveer een jaar een baan van minstens 12 uur per week moet hebben. Hoofdstuk 4 bevat een analyse van mogelijke alternatieve indicatoren: economische zelfstandigheid of het hebben van een substantiële baan. Hoofdstuk 5 gaat in op de doorstroom en onderzoekt het verband tussen doorstroom en de indicatoren (de vijfde onderzoeksvraag). Omdat de huidige indicatoren worden berekend op basis van de niet-doorstromers, kan het percentage doorstroom van een opleiding van invloed zijn op de indicatoren. Hoofdstuk 6 bevat aandachtspunten voor beleid, gebaseerd op de uitkomsten van dit kwantitatieve onderzoek. Dit hoofdstuk schetst een afwegingskader van de verschillende keuzes die gemaakt zouden kunnen worden rondom de kwantitatieve indicatoren.

2 Data

Voor dit onderzoek maken we gebruik van administratieve gegevens beschikbaar in de beveiligde microdata-omgeving van het CBS. Deze microdata bevatten administratieve gegevens van alle inwoners van Nederland, over bijvoorbeeld onderwijsinschrijvingen, behaalde diploma's, inkomen, voornaamste inkomensbron en kenmerken van de baan (type arbeidscontract en gewerkte uren). Voor dit onderzoek kijken we naar cohorten van gediplomeerde schoolverlaters. Het gehanteerde aggregatieniveau is een opleiding binnen een leerweg (beroepsopleidende leerweg (bol) of beroepsbegeleidende leerweg (bbl)) en niveau (2 t/m 4) op een bepaalde instelling.[2] Dit is hetzelfde aggregatieniveau waarop de indicatoren op dit moment worden bepaald (CBS, 2020c). We gebruiken in dit onderzoek gegevens van mbo-studenten die in de jaren 2006 tot en met 2018 een diploma hebben behaald. Per cohort gaat dit om ongeveer 150.000 mensen. Tenzij anders vermeld, kijken we naar de positie op de arbeidsmarkt ongeveer een jaar na het behalen van het diploma. Zie appendix A.1 voor een uitgebreidere beschrijving van de gebruikte gegevens en de onderzoekspopulatie.

[2] Op basis van de Herziene Kwalificatiestructuur (HKS) kan een opleidingscode (crebocode) ingedeeld worden in een domein, beroepsopleiding en beroep (CBS, 2020c). In dit onderzoek hanteren we de indeling beroepsopleiding. Mbo 1 (de entreeopleiding) wordt niet meegenomen in dit onderzoek, omdat een mbo 1-diploma geen startkwalificatie is.

Aggregatieniveau en het aantal observaties

Het aggregatieniveau is zeer gedetailleerd, waardoor er veel opleidingen zijn met een klein aantal afgestudeerden per cohort (figuur 2.1 links). De indicatoren zijn minder robuust als ze gebaseerd zijn op minder personen. In ongeveer 40% van de gevallen is het aantal gediplomeerden in een jaar bij een opleiding minder dan tien. Gemiddeld genomen heeft een opleiding ongeveer 25 gediplomeerden per jaar, maar bol-opleidingen zijn gemiddeld groter dan bbl-opleidingen. Zie appendix A.1 voor een uitsplitsing naar de verschillende niveaus en leerwegen binnen het mbo.

Het hanteren van driejaarsgemiddelden zorgt voor een meer robuuste aanpak. De huidige indicatoren worden ook al berekend op basis van driejaarsgemiddelden, hierdoor wordt reeds rekening gehouden met het relatief kleine aantal gediplomeerden per cohort. Desondanks is in 9% van de gevallen het aantal observaties minder dan 10 en is in 26% van de gevallen het aantal observaties onder de 20, wanneer drie jaren worden samengenomen (figuur 2.1 rechts). Het lage aantal observaties blijft dus een aandachtspunt.

Figuur 2.1 Veel opleidingen met weinig gediplomeerden per jaar (links), dit blijft ook nog een aandachtspunt bij het samennemen van drie cohorten (rechts)

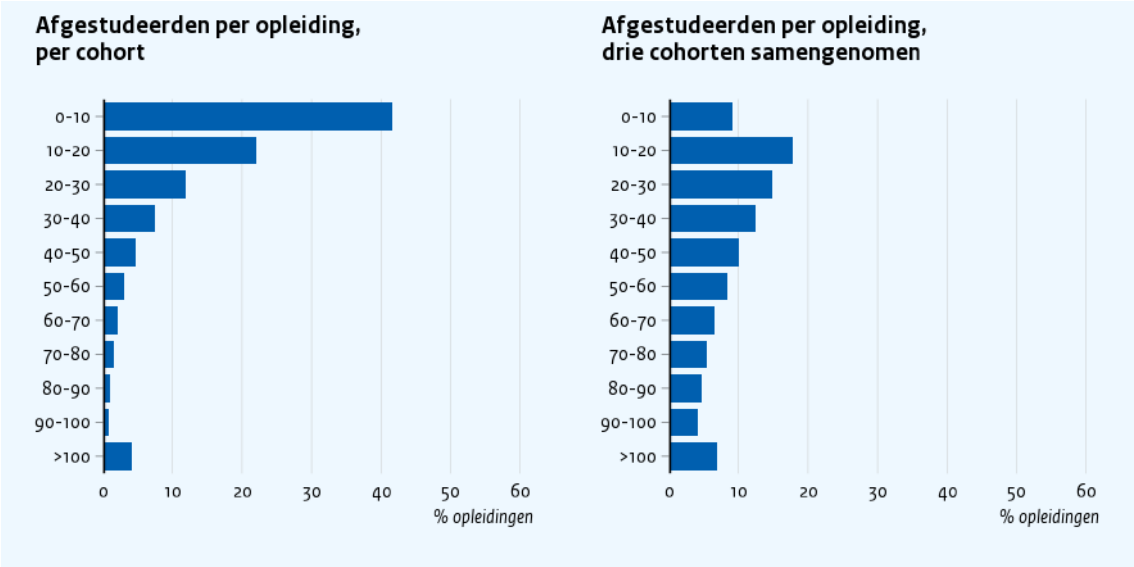

Het aantal observaties op basis waarvan de indicatoren worden bepaald, ligt echter lager dan het totaal aantal gediplomeerden (figuur 2.2). De huidige indicatoren worden bepaald op basis van de gediplomeerden die niet zijn doorgestroomd (niet staan ingeschreven in het onderwijs), gemeten ongeveer een jaar na het behalen van het diploma. Figuur 2.2 laat daarom de observatieaantallen zien als we de doorstromers niet meetellen. In 77% van de gevallen is het aantal niet-doorgestroomde gediplomeerden in een jaar lager dan 20. Wanneer we drie jaren samennemen, is in 37% van de gevallen het aantal observaties minder dan 20 (figuur 2.2 rechts). Duidelijk is dat een substantieel deel van de gediplomeerden niet direct de arbeidsmarkt betreedt, maar besluit door te studeren. Bovendien betekent dit dat de indicatoren gebaseerd zijn op slechts een deel van het totaal aantal gediplomeerden. In hoofdstuk 5 gaan we dieper in op de doorstroom en het verband tussen doorstroom en de indicatoren, maar dit is een belangrijk aandachtspunt bij het interpreteren van de indicatoren. Het tekstkader bespreekt een aantal andere belangrijke aandachtspunten bij het hanteren van kwantitatieve indicatoren voor het beoordelen van de zorgplicht arbeidsmarktperspectief.

Figuur 2.2 Voor een substantieel deel van de opleidingen wordt de indicator op basis van relatief weinig personen bepaald

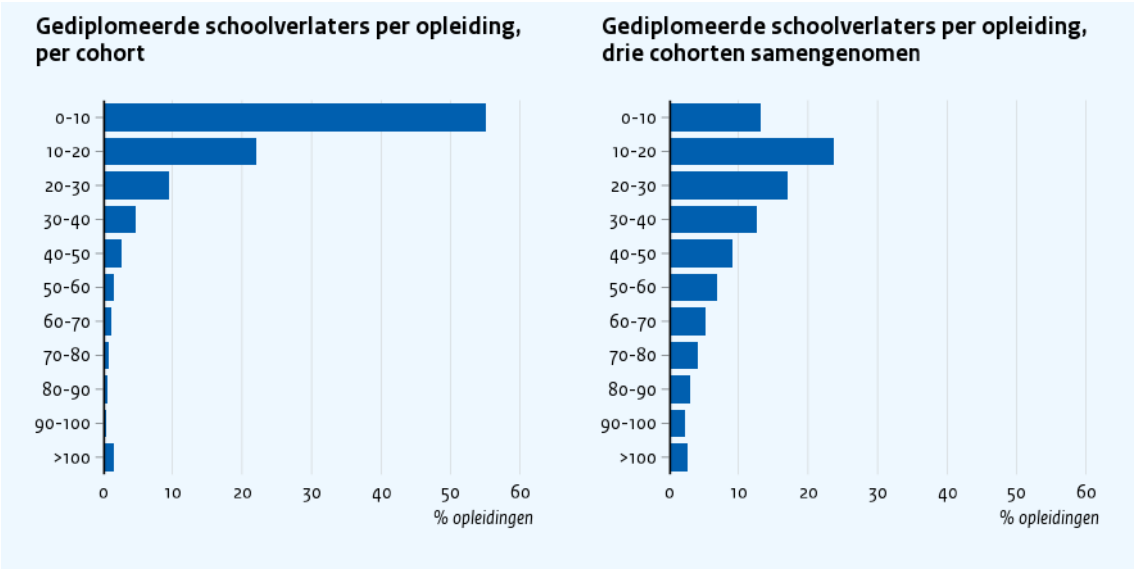

Waar moet je op letten als je indicatoren gebruikt?

Het is lastig om de kwaliteit van mbo-opleidingen te boordelen aan de hand van een of twee kwantitatieve indicatoren die zich richten op arbeidsmarktperspectief. Zo zijn er bijvoorbeeld factoren die buiten de invloedssfeer van de opleiding liggen, maar wel de score op de indicatoren beïnvloeden. Daarnaast zijn er meer aspecten van belang voor het mbo-onderwijs, dan de huidige indicatoren kunnen meten.

Een van de factoren die buiten de invloedssfeer liggen, is de stand van de conjunctuur. Deze is deels bepalend voor de vraag naar arbeid. In een hoogconjunctuur vinden afgestudeerden makkelijker een baan dan in een laagconjunctuur. Opleidingen hebben geen invloed op de stand van de conjunctuur, maar deze beïnvloedt dus wel de score op de indicatoren.

Daarnaast bepaalt de dynamiek op de arbeidsmarkt deels de vraag naar afgestudeerden van specifieke studierichtingen. Het is voor een opleiding niet mogelijk perfect te voorspellen hoe de arbeidsmarkt eruit zal zien als haar studenten na een aantal jaar afgestudeerd zijn. Soms is er minder vraag naar arbeidskrachten van een bepaalde studierichting dan van tevoren was ingeschat.

Voorkeuren van afgestudeerden spelen een rol in hun arbeidsmarktuitkomsten. Indicatoren meten hoeveel procent van de gediplomeerde schoolverlaters een baan van minstens 12 uur per week heeft, economisch zelfstandig is, of een substantiële baan heeft. Sommigen zullen bewust kiezen om geen (betaalde) baan of maar een kleine baan te nemen. Deze mensen voldoen dan niet aan de criteria van de indicatoren, maar ze zijn ook niet op zoek naar een (grotere of betaalde) baan.

Deze bewuste keuzes kunnen een negatieve invloed hebben op de score van de huidige indicatoren. Het kan zijn dat een opleiding relatief veel studenten aantrekt die later van plan zijn om niet, of weinig (betaald) te gaan werken. Een opleiding heeft slechts een beperkte invloed op het type student dat instroomt. Zo trekken techniekopleidingen bijvoorbeeld meer jongens dan meisjes aan, terwijl meisjes sterker vertegenwoordigd zijn in de sector Zorg en welzijn. Tegelijkertijd zijn vrouwen gemiddeld minder vaak economisch zelfstandig of in het bezit van een substantiële baan. Op basis van een indicator zou daardoor onterecht geconcludeerd kunnen worden dat het arbeidsmarktperspectief van Zorg en welzijn-opleidingen minder goed is.

De huidige indicatoren meten niet alle relevante aspecten van het mbo-onderwijs, zoals doorstroom, uitval en aansluiting bij de opleidingsrichting. Stel dat bij een bepaalde opleiding 90% van de studenten uiteindelijk geen diploma haalt, maar van de 10% die dat wel doet, iedereen na een jaar werkzaam is. Deze opleiding scoort uitstekend op de indicator, omdat uitval niet wordt meegenomen. Iets vergelijkbaars geldt voor doorstroom. Een opleiding waarbij de meerderheid van de studenten doorstroomt kan slecht scoren op de indicator, terwijl doorstroom ook een belangrijk doel van het mbo is. Hoofdstuk 5 gaat dieper in op het verband tussen doorstroom en de indicatoren. Ook is het mogelijk dat een opleiding goed scoort op de indicatoren, terwijl afgestudeerden vooral werk vinden dat niet aansluit op hun opleiding. Biedt een opleiding tot bloemist een goed arbeidsmarktperspectief als afgestudeerden vooral in de horeca werken?

3 Analyse indicator werkzaam

De eerste kwantitatieve indicator met betrekking tot de zorgplicht arbeidsmarktperspectief, is de indicator 'werkzaam'. Zoals eerder aangegeven, houdt deze indicator in dat minstens 70% van gediplomeerde schoolverlaters na ongeveer een jaar een baan van minstens 12 uur per week moet hebben gevonden. Het peilmoment is oktober in het kalenderjaar na het behalen van het diploma.[3] Gediplomeerde schoolverlaters die op het peilmoment zelfstandige zijn, worden ook meegeteld.[4] De indicator wordt alleen berekend voor gediplomeerde schoolverlaters die op het meetmoment niet aan een (vervolg)opleiding bezig zijn. Daarnaast worden driejaarsgemiddelden gebruikt. Bijvoorbeeld, de waarde die bij diplomajaar 2012 staat, gaat over de studenten die in 2010, 2011 en 2012 hun diploma hebben gehaald.

De grenswaarde van 70% is destijds gebaseerd op de 10% opleidingen met het laagste percentage werkende gediplomeerde schoolverlaters in de periode 2009-2011. Uit onderzoek van ROA (2014) bleek dat van deze opleidingen ongeveer 67% na een jaar een baan van minimaal 12 uur per week had. Een 'benchmark' van ongeveer 70% werkzaam, leek daarmee een redelijk uitgangspunt (ROA, 2014).

In dit hoofdstuk kijken we naar de ontwikkeling van de eerste indicator in de periode 2008 t/m 2018. Ten eerste beantwoorden we de vraag hoeveel procent van de opleidingen in de afgelopen jaren voldeed aan de grenswaarde van 70%. Vervolgens kijken we, voor alle jaren, naar de percentages werkzame gediplomeerde schoolverlaters van de 10% opleidingen met het laagste aandeel werkzame gediplomeerde schoolverlaters. Deze percentages kunnen gezien worden als een soort relatieve grenswaardes, omdat de huidige grenswaarde van 70% ook op deze manier gekozen is. Tot slot brengen we in kaart wat er gebeurt met het aantal opleidingen dat de indicator haalt als het peilmoment pas na twee, drie of vijf jaar zou zijn. De resultaten in dit hoofdstuk worden niet alleen voor alle opleidingen, maar ook opgesplitst naar leerweg (bol en bbl) en niveau (2 t/m 4) en opleidingssector bekeken.

3.1 Hoeveel procent van de opleidingen haalde de grenswaarde?

Het percentage opleidingen dat voldeed aan de eerste indicator fluctueerde sterk voor de cohorten 2008 t/m 2018 (figuur 3.1). In 2008 voldeed het grootste aantal opleidingen: 92%.[5] Ook in 2009 en 2018 voldeed 90% van de opleidingen. Daarentegen lag het percentage in 2013 en 2014 een stuk lager, op ongeveer 77%.

Het percentage opleidingen dat de grenswaarde van 70% haalt, is conjunctuurgevoelig. De jaren waarin dit percentage het laagst lag, corresponderen met jaren waarin de jeugdwerkloosheid relatief hoog was.[6] Hierbij dient opgemerkt te worden dat het peilmoment voor de indicator in figuur 3.1 ongeveer een jaar na afstuderen is. Dat betekent bijvoorbeeld dat we voor de gediplomeerden in 2012 kijken naar de arbeidsmarktpositie in 2013.

[3] Als een student in juni 2018 een diploma heeft behaald, meten we de arbeidsmarktpositie in oktober 2019. Aangezien de meeste studenten een diploma behalen in de maanden juni en juli, is het peilmoment voor de meeste mensen ongeveer 15 maanden na het behalen van het diploma.
[4] Voor zelfstandigen is op basis van administratieve gegevens het aantal gewerkte uren niet te achterhalen, daarom wordt iedereen die op het peilmoment zelfstandige is ook als werkzaam gezien.
[5] Al werd voor 2015 de indicator nog niet gehanteerd.
[6] Voor de jeugdwerkloosheid is ook gebruikgemaakt van driejaarsgemiddelden.

Figuur 3.1 Het patroon van het percentage opleidingen dat de grenswaarde haalt (links) is tegengesteld aan de jeugdwerkloosheid (rechts)

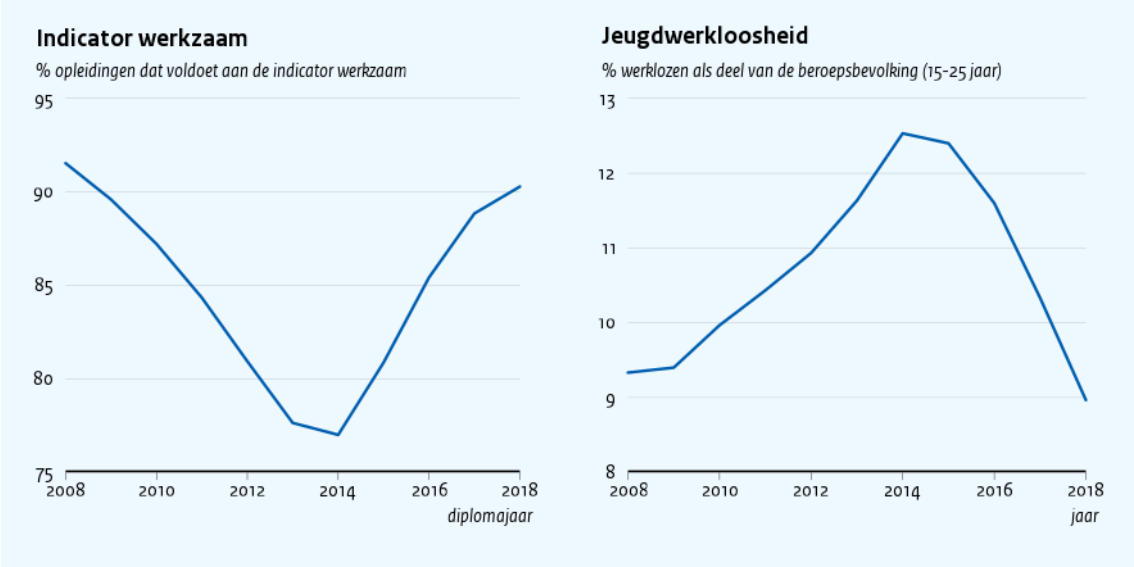

Bron figuur rechts: CBS (2021). Noot: Beide figuren zijn op basis van driejaarsgemiddelden. Zo is 2018 bijvoorbeeld gebaseerd op de cohorten 2016, 2017 en 2018.

Opgesplitst naar niveau/leerweg

Het percentage opleidingen dat de grenswaarde haalt, verschilt zeer sterk per leerweg (figuur 3.2). Over het algemeen haalt - ten opzichte van bol-opleidingen - een groter deel van de bbl-opleidingen de grenswaarde. Zo ligt het laagste aandeel bbl-opleidingen dat de grenswaarde haalde op 88% voor niveau 2 in 2014, terwijl het laagste aandeel voor bol-opleidingen slechts 30% is voor niveau 2 in 2013. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat het alleen mogelijk is om aan een bbl-opleiding te beginnen als je een arbeidsarbeidsovereenkomst hebt met een leerbedrijf. Veel bbl-studenten blijven na diplomering werken bij hun leerbedrijf (Deelen e.a., 2018).

Het aantal bbl-opleidingen dat de grenswaarde haalt, is veel minder conjunctuurgevoelig dan het aantal bol-opleidingen. Vooral bij bol-niveau 2 en 3 lijkt het percentage opleidingen dat de grenswaarde haalt conjunctuurgevoelig. We weten echter wel uit eerder onderzoek dat de instroom van bbl-opleidingen conjunctuurgevoelig is, maar dat afstudeerders vaak wel bij hun leerbedrijf kunnen blijven werken (Deelen e.a., 2018; OCW, 2020). Tijdens een economische neergang zijn minder leerplekken beschikbaar en daarom kiezen studenten vaker voor bol-opleidingen.

Het percentage opleidingen dat de grenswaarde haalt, neemt toe met het niveau. Dit geldt vooral voor bol-opleidingen. Het percentage voor niveau 4 bol lijkt vergelijkbaar met niveau 2 bbl, terwijl bol-niveau 2 en 3 beide lager liggen. Het hoogste percentage niveau 2 bol-opleidingen dat de grenswaarde haalde, lag op 60% (2017 en 2018). Dit is beduidend lager dan de 97% bij niveau 4 bol in 2018 en de 87% bij niveau 3 bol in hetzelfde jaar. Merk op dat we in dit onderzoek beroepsopleidingen als aggregatieniveau hanteren, het onderliggende aantal studenten per richting en leerweg is niet gelijk. Zo zijn er meer bol- dan bbl-studenten en het aantal studenten neemt toe met het niveau. Zie tabel A.1 in de appendix voor het aantal gediplomeerden per cohort per leerweg en niveau.

Figuur 3.2 Grote verschillen tussen de leerwegen en niveaus

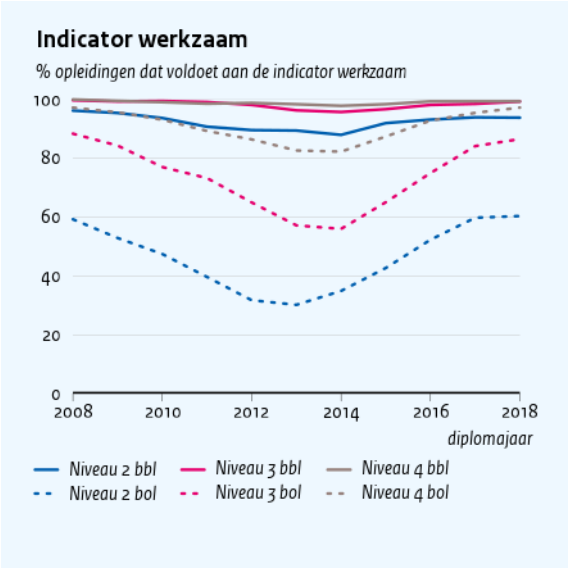

Noot: De figuur bevat driejaarsgemiddelden (diplomajaar 2018 is het gemiddelde van de diplomajaren 2016, 2017 en 2018).

Opgesplitst naar opleidingssector

Ook opgesplitst naar opleidingssector zijn er grote verschillen in het aantal opleidingen dat voldoet aan de eerste indicator. Er is hier gekeken naar vier verschillende opleidingssectoren: Economie, Techniek, Landbouw, en Zorg en welzijn (zie figuren A.3 en A.4 in appendix A.3). Opleidingen in de sectoren Economie en Zorg en welzijn voldoen gemiddeld minder vaak aan de indicator. Bij Zorg en welzijn geldt dit vooral voor niveau 2-opleidingen (bol en bbl). Bij de sector Economie geldt dit voor vrijwel alle niveaus/leerwegen. De sector Economie lijkt daarnaast gevoeliger voor de conjunctuur. Bij niveau 4 bbl-opleidingen liggen de vier verschillende sectoren dicht bij elkaar.

3.2 Relatieve grenswaardes

Met een relatieve bepaling van de grenswaarde, zou 70% niet ieder jaar de grenswaarde zijn geweest (figuur 3.3). Figuur 3.3 toont niet hoeveel procent van de opleidingen de bestaande grenswaarde gehaald heeft, maar relatieve grenswaardes. We kijken naar wat de grenswaardes zouden zijn geweest, als de grenswaarde de afgelopen jaren steeds opnieuw gebaseerd zou zijn op de 10% opleidingen met het laagste percentage werkende gediplomeerde schoolverlaters. In de figuur is te zien dat deze grenswaardes sinds het ROA-onderzoek gefluctueerd zouden hebben tussen de 58% (2013 en 2014) en 71% (2018). Ook bij het vaststellen van de relatieve grenswaardes is dus de conjunctuurgevoeligheid zichtbaar.

Figuur 3.3 De relatieve grenswaardes lagen de afgelopen jaren tussen de 58% in 2013 en 71% in 2018

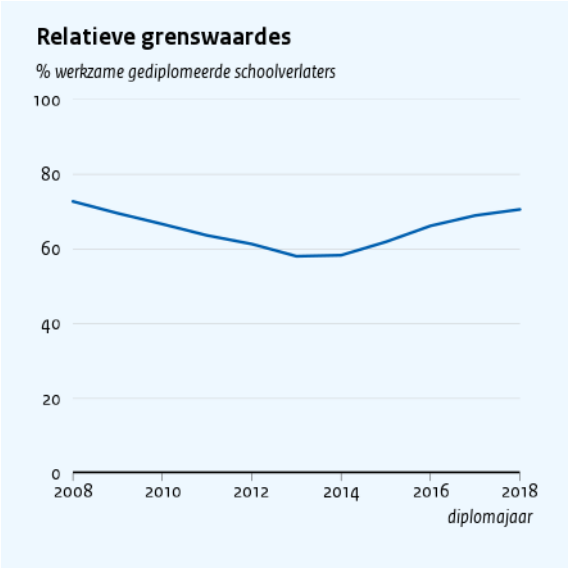

Noot: De figuur bevat driejaarsgemiddelden (diplomajaar 2018 is het gemiddelde van de diplomajaren 2016, 2017 en 2018), gebaseerd op de 10% opleidingen met het laagste percentage werkende gediplomeerde schoolverlaters.

Opgesplitst naar niveau/leerweg

De relatieve grenswaardes per niveau/leerweg-combinatie zouden ver uit elkaar hebben gelegen (figuur 3.4). De grenswaardes voor bbl-opleidingen zouden over het algemeen hoger zijn geweest dan voor bol-opleidingen, en ook het verschil tussen de niveaus is groot. Zo zou de alternatieve grenswaarde voor bol-2 ongeveer hebben gelegen tussen de 40% en 55% werkzaam, terwijl dit tussen de 80% en 90% zou zijn geweest voor niveau 4 bbl. De alternatieve grenswaardes voor niveau 4 bol zijn vergelijkbaar met die van niveau 2 bbl, en liggen ongeveer tussen de 65% en 80%. De grenswaardes in figuren 3.3 en 3.4 zijn gebaseerd op de onderste 10% van de opleidingen. In figuur A.1 in appendix A.2 geven we een overzicht van de andere decielen.

Figuur 3.4 Grote verschillen in de relatieve grenswaardes tussen leerwegen en niveaus

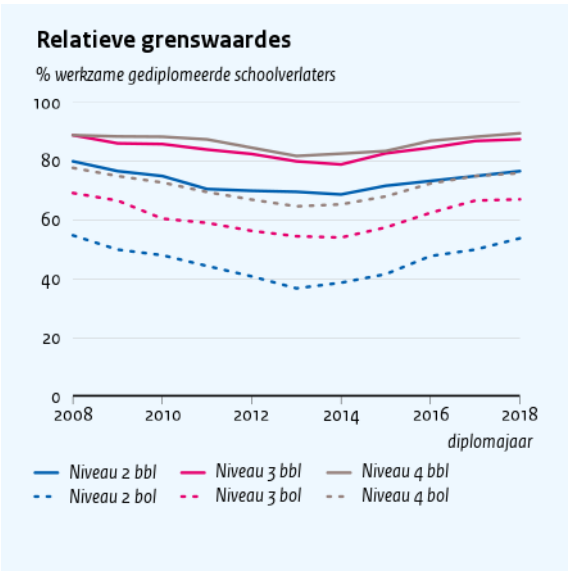

Noot: De figuur bevat driejaarsgemiddelden (diplomajaar 2018 is het gemiddelde van de diplomajaren 2016, 2017 en 2018), gebaseerd op de 10% opleidingen met het laagste percentage werkende gediplomeerde schoolverlaters per leerweg en niveau.

3.3 Uitgesteld peilmoment

Het peilmoment uitstellen verhoogt het percentage opleidingen dat de grenswaarde haalt, maar niet de conjunctuurgevoeligheid. Het peilmoment uitstellen zorgt ervoor dat meer opleidingen aan de indicator voldoen, omdat na verloop van tijd steeds meer afgestudeerden een baan vinden (zie figuur A.9 in appendix A.4). Of afgestudeerden op het peilmoment een baan hebben, hangt echter nog steeds samen met de conjunctuur. Als het peilmoment bijvoorbeeld na twee jaar zou zijn, dan is het laagste percentage 80%, voor afstudeerders met als diplomajaren 2012 en 2013. Iets hoger dus dan de 77% voor afstudeerders uit 2013 en 2014 als al na een jaar wordt gemeten, zoals in figuur 3.1. Na drie en vijf jaar liggen de laagste waardes nog iets hoger: 81% (2012) en 84% (2010). Ook de patronen per leerweg/niveau blijven vergelijkbaar als er na twee, drie of vijf jaar wordt gemeten. Vooral het percentage bol-2 opleidingen dat de indicator haalt, ligt lager dan bij de andere opleidingen (zie figuur A.10 in Appendix A.4). Een aandachtspunt bij het verleggen van het peilmoment is dat het verband tussen de arbeidsmarktuitkomsten en de opleiding zwakker wordt.

4 Analyse alternatieve indicatoren

In dit hoofdstuk worden twee mogelijke alternatieve indicatoren geanalyseerd: 'economische zelfstandigheid' en het hebben van een 'substantiële baan'. Economische zelfstandigheid is in een kabinetsreactie door de minister genoemd als mogelijk alternatief voor de eerste indicator uit het vorige hoofdstuk (Kamerstukken, 2019). Het SEO (2020) gebruikte het hebben van een substantiële baan als indicator in zijn onderzoek naar de arbeidsmarktparticipatie van het mbo. Ook in dit hoofdstuk worden alle waardes berekend op basis van driejaargemiddelden, en op basis van gediplomeerden die op het peilmoment niet staan ingeschreven in het onderwijs.

De CBS-definitie van economische zelfstandigheid is een individueel netto inkomen uit arbeid en eigen onderneming van minstens 70% van het wettelijk nettominimumloon.[7] Dit bedrag is gelijk aan de netto bijstand van een alleenstaande. In 2018 bedroeg de grens voor economische zelfstandigheid 960 euro per maand. Administratieve gegevens over economische zelfstandigheid zijn beschikbaar vanaf het jaar 2011. Economische zelfstandigheid wordt op jaarbasis bepaald, dit is een verschil met de overige indicatoren die op maandelijkse basis bepaald worden. Het peilmoment is het kalenderjaar na het behalen van het diploma.

Een substantiële baan is een baan in loondienst in Nederland, van minimaal drie dagen per week, en met een salaris van minimaal 90% (niveau 2), 100% (niveau 3) of 105% (niveau 4) van het minimumuurloon. Werken op basis van uitzend- en oproepcontracten telt niet mee als een substantiële baan. Het peilmoment is oktober in het kalenderjaar na het behalen van het diploma, net zoals bij de indicator werkzaam uit het vorige hoofdstuk.

Ook in dit hoofdstuk wordt gekeken naar wat de ontwikkeling van de alternatieve indicatoren geweest zou zijn. We brengen eerst in kaart wat mogelijke grenswaardes zouden kunnen zijn, als deze op dezelfde manier worden vastgesteld als bij de indicator werkzaam. Dat wil zeggen op basis van de 10% opleidingen met het laagste aantal gediplomeerde schoolverlaters dat economische zelfstandig is of een substantiële baan heeft. We vergelijken de mogelijke grenswaardes van de alternatieve indicatoren met de grenswaardes voor de

[7] Merk op dat het nettominimumjeugdloon lager is dan het wettelijk minimumloon. Hierdoor is het mogelijk dat afgestudeerden die jonger zijn dan 21 jaar en fulltime werken niet economisch zelfstandig zijn.

indicator werkzaam. Als tweede komt de samenhang tussen de indicator werkzaam en de alternatieve indicatoren aan bod. Verder kijken we wat de grenswaardes zouden zijn als het peilmoment uitgesteld zou worden. De resultaten in dit hoofdstuk worden ook opgesplitst naar leerweg (bol en bbl) en niveau (2 t/m 4) en opleidingssector.

4.1 Mogelijke grenswaardes

De grenswaardes liggen beduidend lager dan de 70% voor de huidige indicator, maar de patronen zijn vergelijkbaar (figuur 4.1). Voor economische zelfstandigheid zou een grenswaarde tussen de 22% (2014) en 38% (2018) een haalbare keuze zijn geweest voor de onderste 10% van de opleidingen (figuur 4.1 links). De relatieve grenswaardes voor de indicator substantiële baan liggen lager (figuur 4.1, rechts). Daar was een grenswaarde tussen de 14% (2014) en 30% (2008) haalbaar geweest. Aan de patronen is te zien dat zowel economische zelfstandigheid als het hebben van een substantiële baan conjunctuurgevoelig zijn, net als de indicator werkzaam.

Figuur 4.1 Grenswaardes voor alternatieve indicatoren liggen lager dan voor de indicator werkzaam

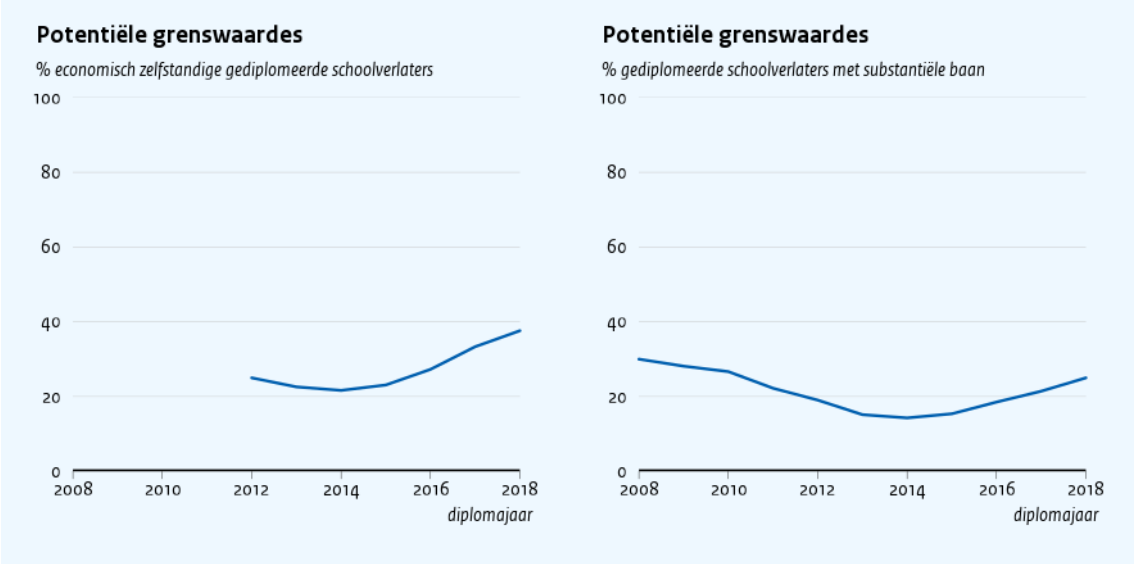

Noot: De figuur bevat driejaarsgemiddelden (diplomajaar 2018 is het gemiddelde van de diplomajaren 2016, 2017 en 2018), gebaseerd op de 10% opleidingen met het laagste percentage economisch zelfstandige gediplomeerde schoolverlaters (links) of gediplomeerde schoolverlaters met een substantiële baan (rechts). Administratieve gegevens over economische zelfstandigheid zijn beschikbaar vanaf kalenderjaar 2011, daarom kunnen de driejaarsgemiddelden voor deze indicator pas berekend worden vanaf diplomajaar 2012.

Opgesplitst naar leerweg/niveau

Ook bij de alternatieve indicatoren zijn er grote verschillen tussen leerwegen en niveaus (figuur 4.2). De laagste potentiële grenswaarde voor economische zelfstandigheid is te vinden bij bol-2 (figuur 4.2, links). Deze zou tussen de 7% en 20% hebben gelegen. Aan de andere kant is bij de onderste 10% van de opleidingen op niveau 4 bbl 70% tot 84% economisch zelfstandig. Voor de indicator substantiële baan is de laagste grenswaarde ook te vinden bij niveau 2 bol (4-17%), en de hoogste bij niveau 4 bbl (50-67%) (figuur 4.2, rechts). De potentiële grenswaardes voor bol-opleidingen liggen over het algemeen weer duidelijk onder die van de bbl-opleidingen. Opvallend is dat de relatieve grenswaardes voor niveau 4 bol en niveau 2 bbl ongeveer op hetzelfde niveau liggen. In de figuren 4.1 en 4.2 is naar de onderste 10% van de opleidingen gekeken, in figuur A.2 in appendix A.2 geven we een overzicht van de andere decielen.

Figuur 4.2 Ook de potentiële grenswaardes voor de alternatieve indicatoren verschillen sterk per niveau/leerweg

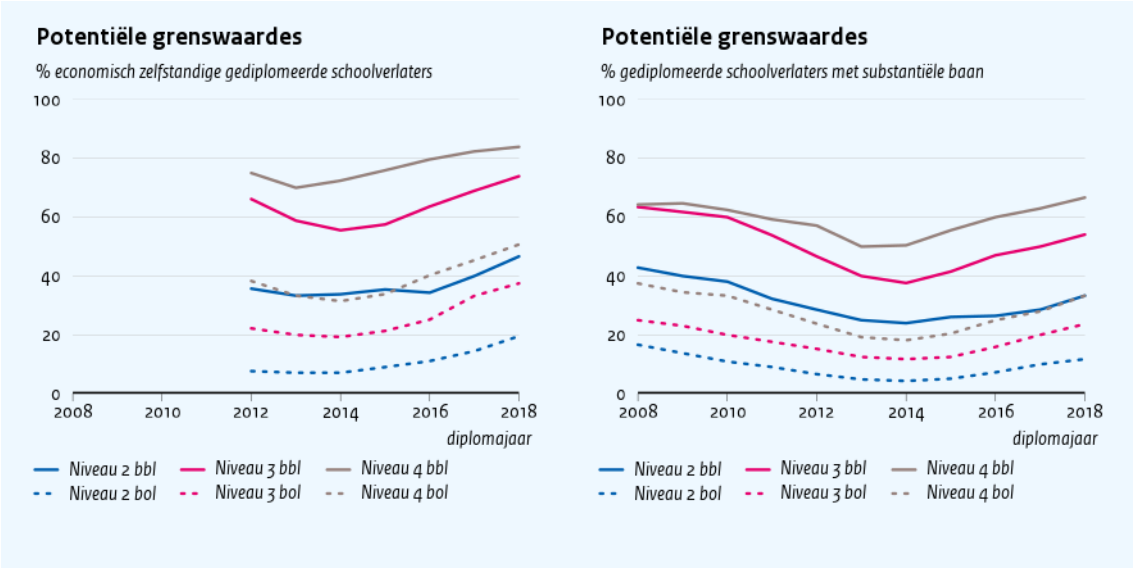

Noot: De figuur bevat driejaarsgemiddelden (diplomajaar 2018 is het gemiddelde van de diplomajaren 2016, 2017 en 2018), gebaseerd op de 10% opleidingen met het laagste percentage economisch zelfstandige gediplomeerde schoolverlaters (links) of gediplomeerde schoolverlaters met een substantiële baan (rechts) per leerweg en niveau. Administratieve gegevens over economische zelfstandigheid zijn beschikbaar vanaf kalenderjaar 2011, daarom kunnen de driejaarsgemiddelden voor deze indicator pas berekend worden vanaf diplomajaar 2012.

Opgesplitst naar opleidingssector

Voor de alternatieve indicatoren bestaan er ook verschillen tussen de opleidingssectoren, net als voor de indicator werkzaam. De opleidingen zijn weer opgesplitst in de sectoren: Economie, Landbouw, Techniek en Zorg en welzijn (zie figuren A.5 tot en met A.8 in appendix A.3). De potentiële grenswaardes bij economische zelfstandigheid liggen voor de verschillende sectoren bij bol dichter bij elkaar dan bij bbl. De sector Techniek bij het bbl heeft op alle niveaus de hoogste potentiële grenswaardes voor de indicatoren economische zelfstandigheid en substantiële baan. In tegenstelling tot bij de indicator werkzaam, liggen de potentiële grenswaardes bij de alternatieve indicator substantiële baan voor bol-opleidingen voor de sector Zorg en welzijn juist hoger dan voor de andere sectoren. Daarnaast is de sector Economie niet opvallend sterker conjunctuurgevoelig dan de andere sectoren.

4.2 Samenhang indicatoren

De indicator werkzaam en de alternatieve indicatoren economisch zelfstandig en substantiële baan houden sterk verband met elkaar. Dit is niet alleen te zien in de voorgaande figuren, maar blijkt ook uit de correlatiecoëfficiënten. De correlatie tussen de indicator werkzaam en de indicator economisch zelfstandig is 0,79 en tussen werkzaam en substantiële baan 0,74. De correlatie tussen economisch zelfstandig en substantiële baan is nog hoger: 0,87. Deze hoge correlaties betekenen dat de verschillende indicatoren voor een groot deel hetzelfde meten.

Vanwege de definities is de samenhang niet verrassend. Het is aannemelijk dat mensen met een substantiële baan ook voldoen aan de criteria van economische zelfstandigheid, en tegelijk ook minstens 12 uur werken. Een jaar na afstuderen geldt inderdaad dat 94% van de studenten met een substantiële baan ook economisch zelfstandig is. En van alle economische zelfstandigen voldoet ongeveer 97% aan de criteria voor de indicator werkzaam.

4.3 Later peilmoment

Als het peilmoment wordt uitgesteld, liggen de grenswaardes voor het hebben van een substantiële baan en economische zelfstandigheid hoger. Als na twee jaar wordt gemeten (zie figuren A.11 en A.13 in appendix A.4), dan liggen de grenswaardes voor economische zelfstandigheid tussen de 35% (2013) en 50% (2017). Na één jaar lagen deze waardes nog tussen de 22% (2014) en 38% (2018). Bij het hebben van een substantiële baan ligt de laagste grenswaarde als na twee jaar wordt gemeten ook voor gediplomeerde schoolverlaters uit 2013: 23%. De hoogste waarde is 43% voor gediplomeerde schoolverlaters in 2007. Ook deze waarden liggen hoger dan de 15% (2013 t/m 2015) en 30% (2008) als na één jaar wordt gemeten. Na drie of vijf jaar meten, verhoogt de percentages verder. Zo is een bij de onderste 10% van alle opleidingen ongeveer 60% economisch zelfstandig na vijf jaar en heeft ongeveer 40% een substantiële baan.

Opgesplitst naar leerweg/niveau

Gemeten na twee, drie of vijf jaar na het behalen van het diploma blijven de verschillen tussen de leerwegen en niveaus bestaan. Hoewel de potentiële grenswaardes hoger worden naarmate het meetmoment meer uitgesteld wordt, blijven de bol-opleidingen achter bij de bbl-opleidingen (zie figuren A.12 en A.14 in Appendix A.4). Zo ligt na twee jaar de grenswaarde voor economische zelfstandigheid tussen de 14% (2012 en 2013) en 29% (2017) bij niveau 2 bol. Bij niveau 2 bbl ligt de grens hoger: tussen de 46% (2012) en 59% (2017). Niveau 4 bbl heeft de hoogste grenswaardes: tussen de 75% (2013) en 88% (2016). Ook voor de indicator substantiële baan zijn na twee jaar de verschillen tussen de leerwegen en niveaus vergelijkbaar. Niveau 2 bol ligt tussen de 9% in 2012 en 25% in 2007 en 2008. Niveau 4 bbl heeft grenswaardes tussen 55% (2013) en 70% (2008).

5 Doorstroom

Aanleiding voor het kijken naar de doorstroom

Het opleiden voor een vervolgopleiding is, naast opleiden voor een vak en burgerschap, een van de drie doelen van het middelbaar beroepsonderwijs. Het mbo kent een drievoudige kwalificatieplicht, alle drie de doelen zijn van belang om jongeren voor te bereiden op hun toekomst in de maatschappij. Bij de huidige kwantitatieve indicatoren voor de beoordeling van de naleving van de zorgplicht arbeidsmarktperspectief, ligt de focus met name op het doel studenten voor te bereiden op een vak.

Doorstroom kan echter niet los worden gezien van de kwantitatieve indicatoren, omdat de indicatoren worden berekend op basis van gediplomeerden die niet doorstromen. Zoals besproken in de voorgaande hoofdstukken, wordt voor de indicatoren gekeken naar de arbeidsmarktpositie ongeveer een jaar na het behalen van het diploma. Personen die op dat moment staan ingeschreven in het onderwijs worden niet meegenomen. Dit betekent dat de indicatoren worden bepaald op basis van een selectie van alle gediplomeerden van een opleiding. Het is aannemelijk dat het aantal doorstromers niet bij alle opleidingen gelijk is en dat de beslissing om door te studeren of de arbeidsmarkt te betreden niet willekeurig is.

In dit hoofdstuk kijken we daarom eerst naar de ontwikkeling van de doorstroom en vervolgens naar de samenhang tussen de doorstroom en het arbeidsmarktperspectief. In het vervolg van dit hoofdstuk beantwoorden we de volgende vragen: hoe heeft de doorstroom zich in de afgelopen jaren ontwikkeld en zijn er verschillen tussen de verschillende niveaus en leerwegen. Vervolgens analyseren we het verband tussen het percentage studenten dat doorstroomt en het arbeidsmarktrendement van de niet-doorstromers van een

opleiding. Bovendien bekijken we een alternatieve indicator: een indicator waarbij doorstromers wel worden meegenomen.

Ontwikkeling van de doorstroom

Er zijn substantiële verschillen tussen de niveaus en leerwegen in het gemiddelde percentage doorstromers op een opleiding (figuur 5.1). Het gemiddelde percentage gediplomeerden dat doorstroomt is het laagst bij bbl-opleidingen niveau 3 en 4, respectievelijk met ongeveer 10% en 20% in 2018. Bij bol-opleidingen op niveau 2 stroomt gemiddeld het hoogste percentage door: 53% in 2018. Het percentage doorstroom is vrij stabiel over de periode 2006 tot en met 2018. De beslissing om door te studeren lijkt dus in beperkte mate af te hangen van de conjunctuur. Het valt op dat figuur 5.1 in grote lijnen een gespiegeld beeld is van figuren 3.4 en 4.2: de leerwegen en niveaus waar de doorstroom het hoogst is, hebben gemiddeld een lager arbeidsmarktrendement. Het vervolg van dit hoofdstuk gaat dieper in op dit verband.

Figuur 5.1 Het percentage doorstromers van het totaal aantal gediplomeerden is gemiddeld 10% voor mbo4 bbl-opleidingen en ruimt de helft voor mbo2 bol-opleidingen

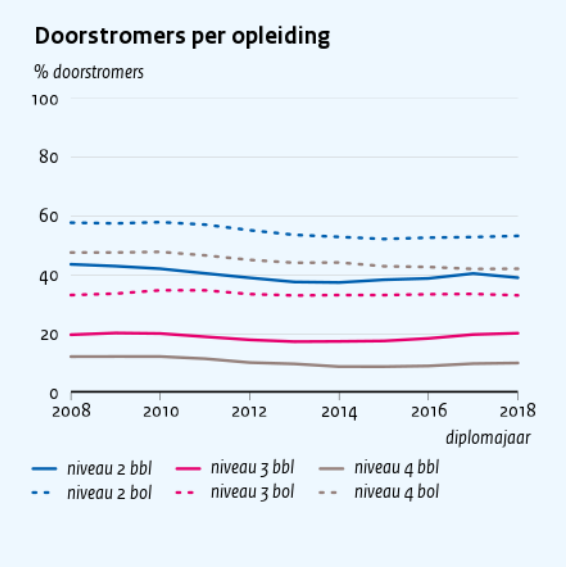

Noot: De figuur bevat driejaarsgemiddelden (diplomajaar 2018 is het gemiddelde van de diplomajaren 2016, 2017 en 2018).

Samenhang doorstroom en arbeidsmarktperspectief

Het aantal doorstromers op een opleiding hangt samen met het arbeidsmarktrendement van de niet-doorstromers van een opleiding (tabel 5.1). Tabel 5.1 toont de correlatie tussen het percentage doorstromers en de (alternatieve) kwantitatieve indicatoren (besproken in hoofdstuk 3 en 4). Er is sprake van een substantiële negatieve correlatie, vooral bij bol-opleidingen. Naarmate er meer doorstromers op een opleiding zijn, lijkt het arbeidsmarktrendement van de niet-doorstromers lager. Het verband kan ook andersom zijn: dat er meer mensen doorstromen als het arbeidsmarktperspectief tegenvalt. Ook figuur 5.2 laat zien dat gediplomeerde schoolverlaters van opleidingen met de minste doorstromers (de linkerkant van de horizontale as) gemiddeld vaker werkzaam zijn dan gediplomeerde schoolverlaters van opleidingen met het hoogste percentage doorstromers (de rechterkant van de horizontale as). Ook hier is duidelijk te zien dat dit verband vooral geldt voor bol-opleidingen: de lijnen van de bbl-opleidingen zijn vlakker dan de lijnen van de bol-opleidingen.

Tabel 5.1 Negatieve correlatie tussen het percentage doorstroom en de kwantitatieve indicatoren voor gediplomeerden in 2018, vooral voor bol-opleidingen

	Werkzaam (≥12 uur per week)	Economisch zelfstandig	Substantiële baan
Niveau 2 bbl	0,00	0,07	-0,03
Niveau 2 bol	-0,33	-0,39	-0,34
Niveau 3 bbl	0,04	0,08	0,16
Niveau 3 bol	-0,33	-0,26	-0,25
Niveau 4 bbl	-0,15	-0,27	-0,23
Niveau 4 bol	-0,31	-0,34	-0,30
Totaal	-0,43	-0,46	-0,46

Figuur 5.2 Opleidingen met het hoogste percentage doorstroom van gediplomeerden in 2018 hebben gemiddeld een lagere score op de indicator werkzaam, dit geldt met name voor bol-opleidingen

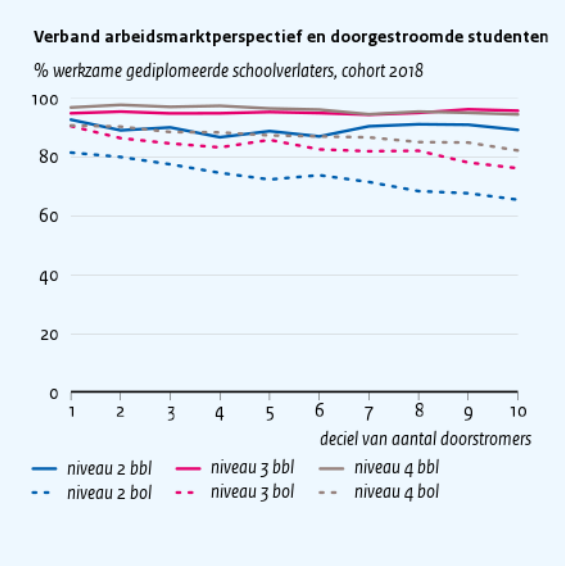

Noot: De decielen van het aantal doorstromers zijn bepaald per niveau en per leerweg. Het aantal doorstromers en de indicator werkzaam zijn bepaald op basis van driejaarsgemiddelden (cohorten 2016, 2017 en 2018).

Deze samenhang is een aandachtspunt bij het interpreteren van de indicatoren voor het beoordelen van het arbeidsmarktperspectief. De indicator wordt op dit moment bepaald op basis van een subgroep van het totaal aantal gediplomeerden, namelijk de studenten die niet doorstromen. We zien echter dat opleidingen met veel doorstromers gemiddeld lager scoren op de indicatoren (zie tabel 5.1 en figuur 5.2), dit geldt met name voor bol-opleidingen. Deze opleidingen worden dus door de indicatoren gemiddeld vaker gesignaleerd als een opleiding met een minder goed arbeidsmarktperspectief, maar tegelijkertijd leveren ze een grotere bijdrage aan een van de twee andere doelen van het mbo (het opleiden voor een vervolgopleiding). Bovendien zijn er aanwijzingen dat doorstromers verschillen van afgestudeerden die direct de arbeidsmarkt betreden. Zo weten we uit eerder onderzoek dat doorstromers vanuit een niveau 2-opleiding een hoger gemiddeld afstudeercijfer hebben dan de studenten die zich direct op de arbeidsmarkt aanbieden (Meng en Sijbers, 2017).

Alternatieve indicator waarin doorstromers expliciet worden meegenomen

Het is een mogelijkheid om doorstromers expliciet mee te nemen in de kwantitatieve indicatoren die functioneren als signaalwaarde voor het beoordelen van de zorgplicht arbeidsmarktperspectief. Bij het beoordelen van de naleving van de zorgplicht, wordt nu pas na een 'negatief' signaal op basis van de huidige kwantitatieve indicatoren gekeken naar de doorstroom. Gegeven de substantiële verschillen in het percentage

doorstroom tussen de verschillende leerwegen, niveaus en opleidingen, is het interessant om naar de patronen van een alternatieve indicator te kijken, waarin doorstromers direct expliciet worden meegenomen.

Als doorstromers worden meegeteld, is er een substantieel kleiner onderscheid tussen de verschillende leerwegen en niveaus (figuur 5.3). Voor deze indicator kijken we of iemand meer dan 12 uur per week werkzaam is (de huidige eerste indicator uit de beleidsregel) of onderwijsvolgend is op het peilmoment (ongeveer 1 jaar na het behalen van het diploma). Figuur 5.3 laat de relatieve grenswaardes van deze indicator zien, gebaseerd op de 10% opleidingen met het laagste aantal doorstromers en werkzame gediplomeerden. Figuur 5.3 is dus te vergelijken met figuur 3.4 uit paragraaf 3.2. Ten opzichte van de huidige eerste indicator uit de beleidsregel (zie figuur 3.4) liggen de verschillende niveaus en leerwegen in figuur 5.3 dichter bij elkaar. Dit komt doordat de doorstroom onder gediplomeerden van niveau 2 bbl-opleidingen en bol-opleidingen relatief hoog is, terwijl deze opleidingen gemiddeld een lager percentage werkzame gediplomeerde schoolverlaters hebben. Het volgende hoofdstuk gaat dieper in op de voor- en nadelen van het meetellen van de doorstromers.

Figuur 5.3 Verschillen tussen de leerwegen en niveaus zijn kleiner als doorstromers expliciet worden meegenomen in de indicator werkzaam (minimaal 12 uur per week)

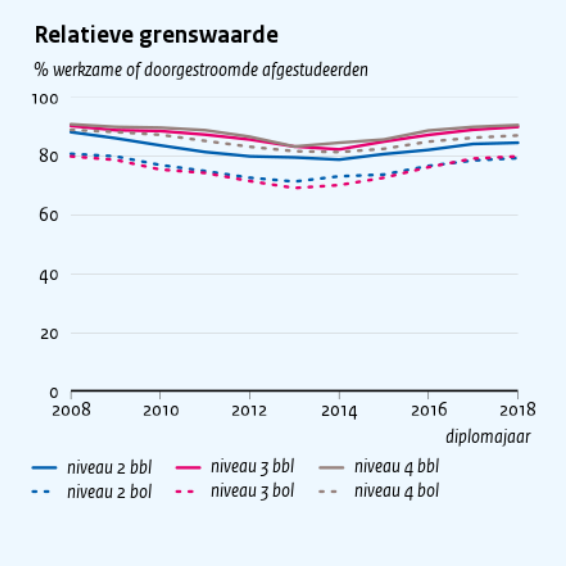

Noot: De figuur bevat driejaarsgemiddelden (diplomajaar 2018 is het gemiddelde van de diplomajaren 2016, 2017 en 2018), gebaseerd op de 10% opleidingen met het laagste percentage werkzame of doorgestroomde afgestudeerden per leerweg en niveau.

6 Aandachtspunten voor beleid

Dit hoofdstuk schetst een aantal afwegingen rondom mogelijke aanpassingen van de kwantitatieve indicatoren voor het beoordelen van de zorgplicht arbeidsmarktperspectief. Dit doen we op basis van de analyses in de voorgaande hoofdstukken. Het al dan niet aanpassen van de indicatoren hangt voor een groot deel af van politieke/beleidsmatige keuzes, waarbij de belangrijkste vraag is: welk doel moet de indicator dienen? Dit hoofdstuk bespreekt de voor- en nadelen van een aantal mogelijke aanpassingen: het hanteren van een alternatieve indicator, onderscheid maken tussen leerwegen en/of niveaus, expliciet rekening houden met de doorstroom, corrigeren voor de conjunctuur of het hanteren van een hoger aggregatieniveau.

Hanteren van alternatieve indicatoren: economische zelfstandigheid of substantiële baan

De geschiktheid van de alternatieve indicator hangt met name af van het doel wat afgestudeerden geacht worden te halen. De huidige indicator gaat uit van een baan van minimaal 12 uur in de week. Een baan van 12 uur in de week is in verreweg de meeste gevallen niet voldoende om economisch zelfstandig te zijn. Volgens de CBS-definitie is iemand economische zelfstandig als het inkomen uit werk minstens 70% van het netto minimumloon bedraagt. De indicator substantiële baan heeft een nog wat specifiekere definitie: een baan in loondienst van minimaal drie dagen in de week, exclusief uitzend- en oproepcontracten, met salaris van minstens 90% (niveau 2), 100% (niveau 3) of 105% (niveau 4). Deze alternatieve indicatoren stellen dus hogere eisen aan het arbeidsmarktperspectief van de gediplomeerde studenten. Uit hoofdstuk 4 blijkt dat minder gediplomeerde schoolverlaters deze alternatieve indicatoren halen, maar hier kan weer rekening mee worden gehouden bij het stellen van de grenswaarde.

Tegelijkertijd is de samenhang tussen de verschillende indicatoren hoog; de indicatoren meten dus voor een deel hetzelfde. In hoofdstuk 4 hebben we gezien dat de verschillende indicatoren sterk met elkaar gecorreleerd zijn. Bovendien vertonen de indicatoren vergelijkbare patronen met betrekking tot de conjunctuur en de verschillen tussen de leerwegen en niveaus.[8] Wat dat betreft is er minder aanleiding om een andere indicator te hanteren.

Onderscheid maken tussen leerwegen en/of niveaus

De substantiële verschillen tussen leerwegen en niveaus kunnen een aanleiding zijn om verschillende grenswaardes te hanteren. Op dit moment wordt voor alle leerwegen en niveaus dezelfde grenswaarde gehanteerd, waardoor de indicator op dit moment vooral bol-opleidingen en mbo 2-opleidingen signaleert. Tegelijkertijd zijn dit ook juist de opleidingen met gemiddeld de meeste doorstromers. Het bevorderen van de doorstroom speelt bij deze opleidingen daarmee een relatief grote rol. Dit zou een reden kunnen zijn om bij deze opleidingen een lagere grenswaarde te hanteren.

Aan de andere kant worden alle afgestudeerden met een startkwalificatie geacht om de arbeidsmarkt te kunnen betreden en zichzelf financieel te kunnen onderhouden. Dit kan een argument zijn om juist geen onderscheid te maken tussen de verschillende leerwegen en niveaus. Deze afweging is ook afhankelijk van wat het doel is van de indicator. Onderscheid maken is nuttig als het doel is om per leerweg en/of niveau de opleidingen met het laagste percentage werkende gediplomeerde schoolverlaters te signaleren. Maar, als het doel is om voor het gehele mbo de opleidingen met het laagste percentage werkende gediplomeerde schoolverlaters te signaleren, ligt onderscheid maken naar leerweg en niveau minder voor de hand.

Rekening houden met doorstroom

Het feit dat opleidingen nu worden beoordeeld op basis van slechts een deel van het totaal aantal afgestudeerden, kan een reden zijn om doorstromers expliciet mee te nemen in de indicatoren. De huidige kwantitatieve indicatoren worden berekend op niet-doorstromers. Het percentage doorstroom kan daardoor van grote invloed zijn op indicator. Bovendien verschilt het gemiddelde percentage doorstromers sterk tussen de verschillende niveaus en leerwegen en is er een verband tussen het percentage doorstromers en het arbeidsmarktrendement van de niet-doorstromers (zie hoofdstuk 5). Een mogelijkheid is om doorstomers expliciet mee te nemen bij de indicatoren die functioneren als signaalwaarde. Uit figuur 5.3 blijkt dat het onderscheid tussen de verschillende niveaus en leerwegen in dat geval een stuk kleiner is. Het voordeel hiervan is dat opleidingen met een hoog percentage doorstroom niet langer worden beoordeeld op basis van het arbeidsmarktrendement van een selectie van het totaal aantal afgestudeerden.

[8] Een verschil is wel dat de indicator substantiële baan in de definitie al wel een onderscheid maakt tussen de verschillende niveaus. Daarnaast wordt de economische zelfstandigheid op jaarbasis bepaald, terwijl de huidige indicator en de alternatieve indicator substantiële baan op maandbasis worden bepaald (de peilmaand is in dit onderzoek oktober).

De keerzijde is dat de indicator dan minder informatief is over het arbeidsmarktrendement van de afgestudeerden die direct na de opleiding de arbeidsmarkt betreden. Voor afgestudeerden die direct na het afronden van de beroepsopleiding de arbeidsmarkt willen betreden, is de huidige indicator mogelijk informatiever. Deze indicator kijkt namelijk uitsluitend naar het arbeidsmarktrendement van afgestudeerden die niet besluiten om door te studeren. Bovendien is het ook mogelijk dat een deel van de gediplomeerden besluit door te studeren omdat het arbeidsmarktperspectief tegenvalt, in dat geval zou een indicator waarin doorstromers worden meegenomen een vertekend beeld kunnen opleveren.

Corrigeren voor de stand van de conjunctuur

Het hanteren van een relatieve in plaats van een absolute grenswaarde is een mogelijkheid om rekening te houden met de invloed van de conjunctuur. Er is een duidelijke invloed van de conjunctuur op het arbeidsmarktrendement: in een laagconjunctuur halen aanzienlijk minder opleidingen de grenswaarden dan in een hoogconjunctuur. Een mogelijkheid om hiervoor te corrigeren, is een relatieve in plaats van absolute grenswaarde. In dit geval staat de grenswaarde niet van tevoren vast, maar wordt de grenswaarde achteraf bepaald op basis van (bijvoorbeeld) de onderste 10% van de opleidingen. Op deze manier worden opleidingen in een periode van laagconjunctuur niet langs een lat gelegd die is bepaald tijdens een gunstigere conjunctuur.

Tegelijkertijd wordt dan altijd een vast deel van de opleidingen gesignaleerd en is de grenswaarde minder voorspelbaar. Een relatieve grenswaarde is minder voorspelbaar, omdat het voor opleidingen en instellingen niet vooraf duidelijk is wat het streefcijfer zal zijn. Daarnaast heeft een relatieve grenswaarde als gevolg dat zowel in economisch goede als slechte tijden evenveel opleidingen gesignaleerd worden. Tijdens hoogconjunctuur kan het zijn dat een deel van de gesignaleerde opleidingen wel voldoende arbeidsmarktperspectief biedt. Terwijl tijdens laagconjunctuur de indicator mogelijk juist ‘te weinig’ opleidingen signaleert. Of het signaleren van een vast aantal opleidingen een voor- of een nadeel is, hangt af van het doel van de indicator. Als het doel is om elk jaar een vast percentage opleidingen te signaleren, ligt een relatieve grenswaarde meer voor de hand. Een absolute grenswaarde is een logischere keuze als men van opleidingen verwacht een bepaald streefcijfer te halen met betrekking tot het arbeidsmarktperspectief.

Hanteren van een hoger aggregatieniveau

Het hanteren van een hoger aggregatieniveau is een mogelijke oplossing voor het feit dat de huidige indicatoren vaak gebaseerd zijn op weinig observaties. Ondanks dat de indicatoren bepaald worden op basis van driejaarsgemiddelden, is in 37% van de gevallen de indicator gebaseerd op minder dan 20 gediplomeerde schoolverlaters (zie figuur 2.2, rechts).[9] De huidige indicatoren hebben een zeer gedetailleerd aggregatieniveau: een opleiding op een instelling. Een alternatief zou bijvoorbeeld kunnen zijn om naar opleidingssectoren in plaats van opleidingen te kijken. Het voordeel van het hanteren van een hoger aggregatieniveau is dat de indicatoren robuuster zijn. De keerzijde is dat de indicatoren dan minder informatief zijn over het arbeidsmarktperspectief van een specifieke opleiding.

[9] Dit komt ook doordat de indicatoren alleen berekend worden op basis van de niet-doorstromers.

Referenties

CBS, 2020a, Schoolverlatersonderzoek 2019: schattingen voor kleine deelpopulaties van MBO schoolverlaters (link).

CBS, 2020b, Aansluiting opleiding en werk mbo-gediplomeerden 2019 (link).

CBS, 2020c, Arbeidsmarktkenmerken mbo-uitstromers 2018/'19 (link).

CBS, 2021, Arbeidsdeelname jongeren, geraadpleegd op 8-4-2021 (link).

Cörvers, F., M. de Hoon en C. Meng, 2014, Macrodoelmatigheid mbo: Inkadering arbeidsmarktperspectief, ROA-R-2014/1 (link).

Deelen, A., K. Folmer en S. Kuijpers, 2018, Kosten en baten van de beroepsbegeleidende leerweg in het mbo, CPB Notitie (link).

Kamerstukken, 2019, Macrodoelmatigheidsbeleid mbo, 31524, nr. 438 (link).

Meng, C. en E. Sijbers, 2017, Arbeidsmarktrelevantie mbo niveau 2, ROA-R-2017/1 (link).

OCW, 2020, Referentieraming OCW 2020 (link).

ResearchNed, 2019, Evaluatie macrodoelmatigheid in het beroepsonderwijs (link).

SEO, 2020, De overgang van het mbo naar de arbeidsmarkt (link).

Appendix

A.1 Beschrijving data en onderzoekspopulatie

Voor dit onderzoek maken we gebruik van administratieve gegevens beschikbaar in de beveiligde microdata-omgeving van het CBS. In deze beveiligde omgeving staan administratieve gegevens van alle inwoners in Nederland. Voor dit onderzoek kijken we naar cohorten van studenten die een mbo-diploma behaald hebben, deze gegevens zijn beschikbaar vanaf 2005. Dit bestand koppelen we aan een aantal andere databestanden. Allereerst het Secm-bestand, dit bestand bevat gegevens over de sociaaleconomische categorie in een bepaalde maand en de gegevens zijn beschikbaar vanaf 1999. Dit bestand gebruiken we om te kijken of iemand op het peilmoment een zelfstandige is of staat ingeschreven in het onderwijs. Vervolgens koppelen we het Polis-bestand, dit bestand bevat gegevens over banen en lonen van werknemers, bijvoorbeeld over het type contract, het aantal gewerkte uren het loon. Dit bestand is beschikbaar vanaf 2006. Tot slot maken we gebruik van de Inpatab, dit bestand bevat het inkomen op jaarbasis van personen vanaf 2011. Dit bestand gebruiken we om te zien of iemand economisch zelfstandig is. Zie de website van het CBS voor meer informatie over deze databestanden.

Onderzoekspopulatie

Voor dit onderzoek kijken we naar de arbeidsmarktpositie van cohorten gediplomeerde schoolverlaters op het mbo, ongeveer een jaar na het behalen van het diploma. We kijken naar studenten die zijn afgestudeerd in de jaren 2006 t/m 2018, zie tabel A.1 voor het aantal gediplomeerden per leerweg en niveau. Studenten tellen alleen mee in de berekening van de indicatoren voor hun laatst behaalde mbo-diploma op het peilmoment.[10] Het peilmoment voor de arbeidsmarktpositie (de kwantitatieve indicatoren) is, tenzij anders vermeld, in de maand oktober in het kalenderjaar nadat het diploma is behaald.[11] Bijvoorbeeld, als een student in juni 2018 een diploma heeft behaald, meten we de arbeidsmarktpositie in oktober 2019. Aangezien de meeste studenten een diploma behalen in de maanden juni en juli, is het peilmoment voor de meeste mensen ongeveer 15 maanden na het behalen van het diploma. De indicator economische zelfstandigheid (zie hoofdstuk 4) wordt op jaarlijkse basis vastgesteld, het peilmoment voor deze indicator is daarom het kalenderjaar na het behalen van het diploma.

Het gehanteerde aggregatieniveau in dit onderzoek is een opleiding binnen een leerweg (bol of bbl) en niveau (2 t/m 4) op een bepaalde instelling. Op basis van de Herziene Kwalificatiestructuur (HKS) kan een opleidingscode (crebocode) ingedeeld worden in een domein, beroepsopleiding en beroep (CBS, 2020c). In dit onderzoek hanteren we de indeling beroepsopleiding. Een beroepsopleiding kan echter opleidingen op meerdere niveaus en leerwegen bevatten. Omdat we in dit onderzoek ook geïnteresseerd zijn in de resultaten uitgesplitst naar niveau en leerweg, splitsen we de beroepsopleidingen op naar de verschillende niveaus en/of leerwegen indien nodig. Zie tabel A.2 voor het aantal beroepsopleidingen per niveau en leerweg. Tabel A.3 bevat het gemiddelde aantal gediplomeerden per beroepsopleiding, inclusief de doorstromers. Tabel A.4 bevat het gemiddelde aantal gediplomeerde schoolverlaters, met andere woorden: het aantal gediplomeerden exclusief de doorstromers.

[10] We hebben de belangrijkste analyses ook uitgevoerd zonder deze restrictie, en dit heeft geen substantiële invloed op de resultaten.
[11] Merk op dat de indicatoren in hoofdstukken 3 t/m 5 gebaseerd zijn op driejaarsgemiddelden, gebruikmakend van de gegevens van de twee voorgaande cohorten. Dat wil zeggen dat de berekening van de indicatoren voor het cohort 2018 gebaseerd is op gegevens van de cohorten 2016, 2017 en 2018. De driejaarsgemiddelden zijn gewogen naar het aantal gediplomeerden per cohort.

Extraneï worden waar mogelijk meegenomen. Naast bol- en bbl-deelnemers, kunnen studenten ook als extraneus ingeschreven staan. Extraneï zijn studenten die uitsluitend staan ingeschreven om examen te doen, extraneï betalen minder lesgeld. In de praktijk zijn dit meestal studenten die aan het eind van hun opleiding nog een aantal onderdelen moeten afronden. Voor deze studenten hebben we de kenmerken van de onderwijsinschrijving van het voorgaande jaar bekeken, om alsnog de leerweg van de opleiding te achterhalen.

Tabel A.1 Aantal gediplomeerden

	Niveau 2 bbl	Niveau 2 bol	Niveau 3 bbl	Niveau 3 bol	Niveau 4 bbl	Niveau 4 bol	Totaal
2006	11.729	7.769	13.302	8.350	7.517	20.774	69.441
2007	12.331	8.469	12.858	9.253	7.416	22.368	72.695
2008	14.018	8.209	13.264	9.652	7.853	22.078	75.074
2009	15.791	7.887	15.068	9.009	9.110	21.779	78.644
2010	16.123	8.829	16.737	9.580	10.944	22.059	84.272
2011	18.814	8.999	17.076	9.932	10.172	24.315	89.308
2012	18.150	9.661	17.071	10.756	10.734	24.709	91.081
2013	16.346	9.629	16.506	11.450	10.469	25.354	89.754
2014	13.248	10.411	16.532	11.943	10.103	26.642	88.879
2015	8.411	10.506	14.922	12.795	9.439	29.104	85.177
2016	7.775	9.690	13.570	13.252	8.138	28.029	80.454
2017	7.732	8.701	13.442	12.923	8.847	33.014	84.659
2018	7.084	8.240	12.937	12.175	9.325	32.237	81.998
Totaal	167.552	117.000	193.285	141.070	120.067	332.462	1.071.436

Tabel A.2 Aantal beroepsopleidingen

	Niveau 2 bbl	Niveau 2 bol	Niveau 3 bbl	Niveau 3 bol	Niveau 4 bbl	Niveau 4 bol	Totaal
2006	1.023	737	917	572	527	1.064	4.840
2007	1.020	758	916	609	548	1.114	4.965
2008	1.036	770	931	634	564	1.142	5.077
2009	1.070	761	982	669	642	1.191	5.315
2010	1.096	779	992	734	678	1.237	5.516
2011	1.060	781	1.029	734	706	1.272	5.582
2012	1.051	846	1.043	805	743	1.294	5.782
2013	986	811	1.017	848	694	1.264	5.620
2014	951	833	977	881	653	1.267	5.562
2015	871	839	941	903	642	1.259	5.455
2016	856	826	923	919	601	1.266	5.391
2017	825	781	899	926	580	1.263	5.274
2018	801	735	872	943	581	1.292	5.224
Totaal	12.646	10.257	12.439	10.177	8.159	15.925	69.603

Noot: Deze tabel bevat het aantal beroepsopleidingen op een bepaalde onderwijsinstelling. Op basis van de Herziene Kwalificatiestructuur (HKS) kan een opleidingscode (crebocode) ingedeeld worden in een domein, beroepsopleiding en beroep (CBS, 2020c). In dit onderzoek hanteren we de indeling beroepsopleiding, opgesplitst naar leerweg en niveau.

Tabel A.3 Gemiddeld aantal gediplomeerden per opleiding, inclusief doorstromers

	Niveau 2 bbl	Niveau 2 bol	Niveau 3 bbl	Niveau 3 bol	Niveau 4 bbl	Niveau 4 bol	Totaal
2006	19	27	18	23	16	40	25
2007	19	27	17	23	15	39	25
2008	22	26	18	23	16	39	25
2009	23	26	19	21	16	37	25
2010	23	27	20	21	18	35	25
2011	25	27	20	21	16	36	25
2012	24	25	20	21	16	36	25
2013	23	27	19	21	16	38	25
2014	19	28	20	21	17	40	25
2015	15	29	19	22	16	42	25
2016	14	28	18	22	15	42	25
2017	14	26	18	21	17	47	26
2018	13	26	18	20	18	44	25
Totaal	20	27	19	22	16	40	25

Tabel A.4 Gemiddeld aantal gediplomeerde schoolverlaters (afgestudeerden exclusief doorstromers) per opleiding

	Niveau 2 bbl	Niveau 2 bol	Niveau 3 bbl	Niveau 3 bol	Niveau 4 bbl	Niveau 4 bol	Totaal
2006	12	12	15	15	14	20	15
2007	13	12	14	16	14	20	15
2008	14	12	15	16	14	20	15
2009	16	12	16	14	15	19	15
2010	16	13	17	14	17	18	16
2011	19	12	17	14	15	20	17
2012	18	13	17	14	15	20	16
2013	18	13	17	14	15	20	17
2014	15	13	17	14	16	21	16
2015	10	13	16	14	15	23	16
2016	10	12	15	15	14	22	15
2017	10	12	15	14	15	26	17
2018	10	12	15	13	16	25	16
Totaal	14	12	16	14	15	21	16

A.2 Verdeling

Verdeling indicator werkzaam

In figuur A.1 zijn de opleidingen opgedeeld in decielen. De decielen staan gerangschikt op volgorde van het aandeel werkende afgestudeerden. Links staan dus de 10% opleidingen met het laagste percentage werkzame afgestudeerden, net als in figuur 3.3. Rechts staan de opleidingen met het grootste aandeel werkende afgestudeerden. De figuur bevat het driejaarsgemiddelde van het cohort 2018 (gemiddelde van de cohorten 2016, 2017 en 2018).

Ook in de verdeling is het verschil tussen bol en bbl en de verschillende niveaus goed zichtbaar. Als er bijvoorbeeld een grenswaarde van 80% gekozen zou worden, zou in 2018 ongeveer een derde van de niveau 2 bol-opleidingen, iets meer dan 60% van de niveau 3 bol-opleidingen, en ongeveer 80% van de niveau 4 bol-opleidingen dat halen. Niveau 2 bbl is vergelijkbaar met niveau 4 bol, terwijl vrijwel alle decielen van de overige bbl-opleidingen boven de hypothetische 80% grenswaarde zouden uitkomen.

Figuur A.1 Verdeling naar percentielen van het percentage werkzame gediplomeerde schoolverlaters, cohort 2018

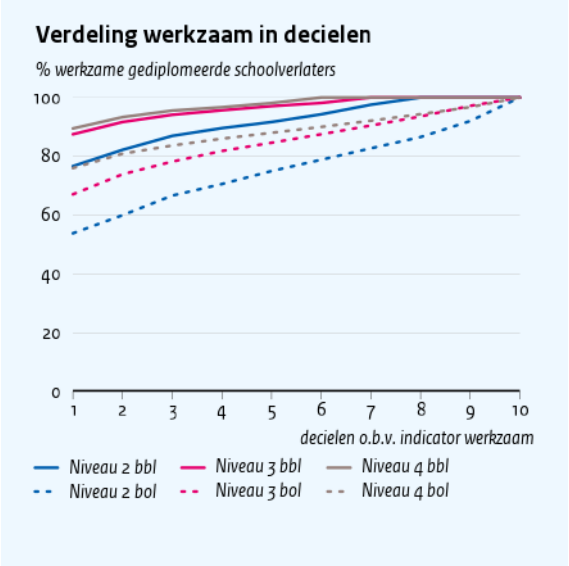

Noot: De decielen zijn bepaald per niveau en per leerweg. De figuur bevat het driejaarsgemiddelde van het cohort 2018 (gemiddelde van de cohorten 2016, 2017 en 2018).

Verdeling alternatieve indicatoren

Op vrijwel alle decielen bestaan de verschillen tussen leerwegen en niveaus voor de alternatieve indicatoren (figuur A.2). De grafieken in dit figuur zijn op dezelfde manier te interpreteren als figuur A.1. Ook hier gaat het om het driejaarsgemiddelde van het cohort 2018 (gemiddelde van de cohorten 2016, 2017 en 2018). Het aandeel economisch zelfstandigen en het aandeel afgestudeerden met een substantiële baan op bbl-opleidingen zijn over het algemeen hoger dan op bol-opleidingen. Ook zijn er relatief meer economisch zelfstandigen en afgestudeerden met een substantiële baan op niveau vier dan op niveau drie. En dat aandeel ligt op niveau drie weer hoger dan op niveau twee. Niveau 4 bol is vergelijkbaar met niveau 2 bbl, vooral voor de onderste decielen.

Bij het opstellen van hypothetische grenswaardes is het verschil tussen de leerwegen en niveaus goed zichtbaar. Als er voor economische zelfstandigheid een grenswaarde van 50% gekozen zou worden, dan voldeed ongeveer 40% van de niveau 2 bol-opleidingen in 2018 (figuur A.2). Voor niveau 3 bol zou dat 70% zijn en voor niveau 4 bol ongeveer 90%. Bij niveau 2 bbl zou het ook ongeveer 90% zijn, terwijl alle decielen van niveau 3 en 4 bbl boven deze hypothetische grenswaarde liggen. Als 40% de grenswaarde was bij het hebben van een substantiële baan, dan haalde ongeveer 30% van de niveau 2 bol-opleidingen dit. 60% van de niveau 3 bol- en rond de 80% van de niveau 4 bol-opleidingen zou eraan voldaan hebben. Ook ongeveer 80% van de niveau 2 bbl-opleidingen, en vrijwel alle niveau 3 en 4 bbl-opleidingen zouden voldoen aan de 40% grenswaarde.

Figuur A.2 Verdeling naar percentielen van het percentage economisch zelfstandige gediplomeerde schoolverlaters (links) en gediplomeerde schoolverlaters met een substantiële baan, cohort 2018

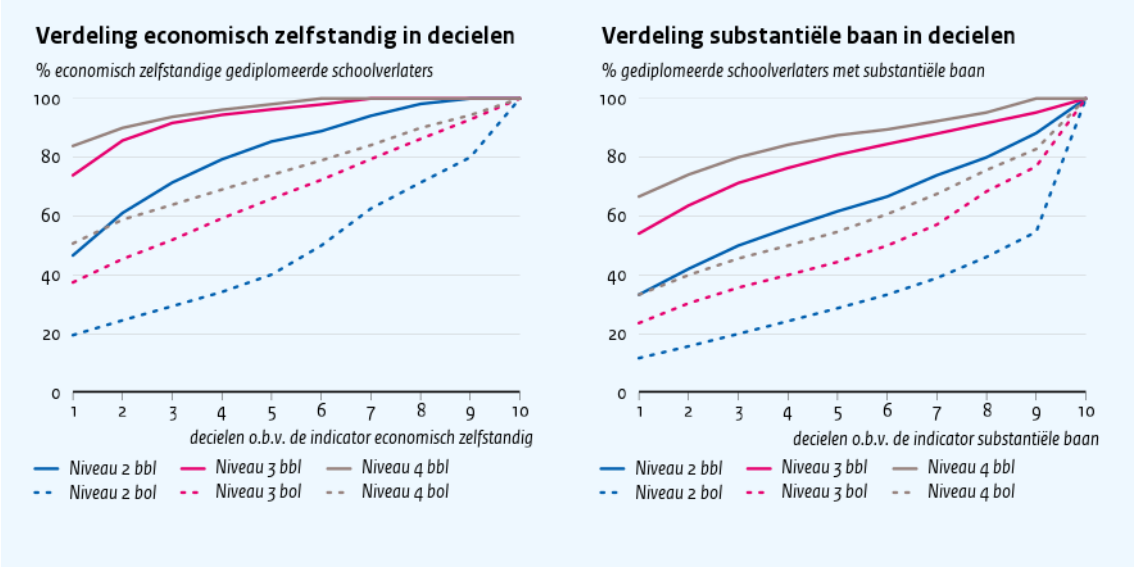

Noot: De decielen zijn bepaald per niveau en per leerweg. De figuur bevat het driejaarsgemiddelde van het cohort 2018 (gemiddelde van de cohorten 2016, 2017 en 2018).

A.3 Opleidingssectoren

Werkzaam

In de figuren A.3 en A.4 staan grafieken met het percentage opleidingen dat de indicator werkzaam haalt, opgesplitst naar sector, leerweg en niveau. De verschillende sectoren zijn Economie, Landbouw, Techniek en Zorg en welzijn.

De percentages voor alle richtingen liggen voor bbl-opleidingen hoger dan voor bol-opleidingen. De laagste waardes liggen in 2013 en 2014, en vooral de richtingen Economie en Zorg en welzijn lijken last te hebben van de conjunctuur in die jaren. Bij de bol-opleidingen verschillen de patronen van de opleidingsrichtingen per niveau. De richting Economie is het meest conjunctuurgevoelig, dit is vooral te zien op niveau 3 en 4. Op niveau 2 blijft het percentage Zorg en welzijn opleidingen dat de indicator haalt achter bij de andere richtingen, vooral bij bol.

Figuur A.3 Het percentage bbl-opleidingen dat voldoet aan de grenswaarde voor de indicator werkzaam, uitgesplitst naar sectoren

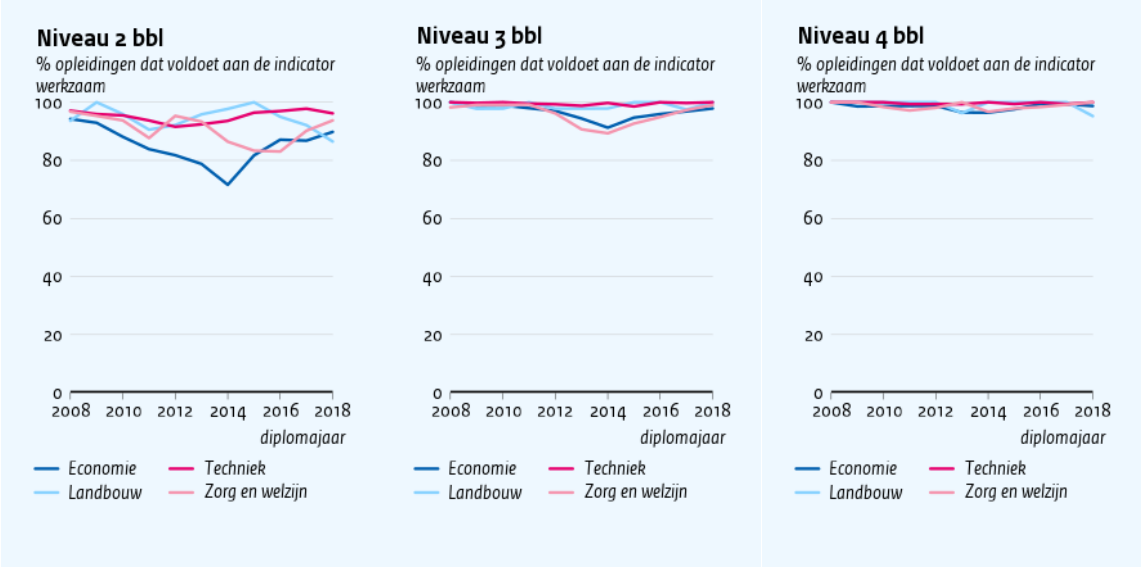

Noot: De figuur bevat driejaarsgemiddelden (diplomajaar 2018 is het gemiddelde van de diplomajaren 2016, 2017 en 2018).

Figuur A.4 Het percentage bol-opleidingen dat voldoet aan de grenswaarde voor de indicator werkzaam, uitgesplitst naar sectoren

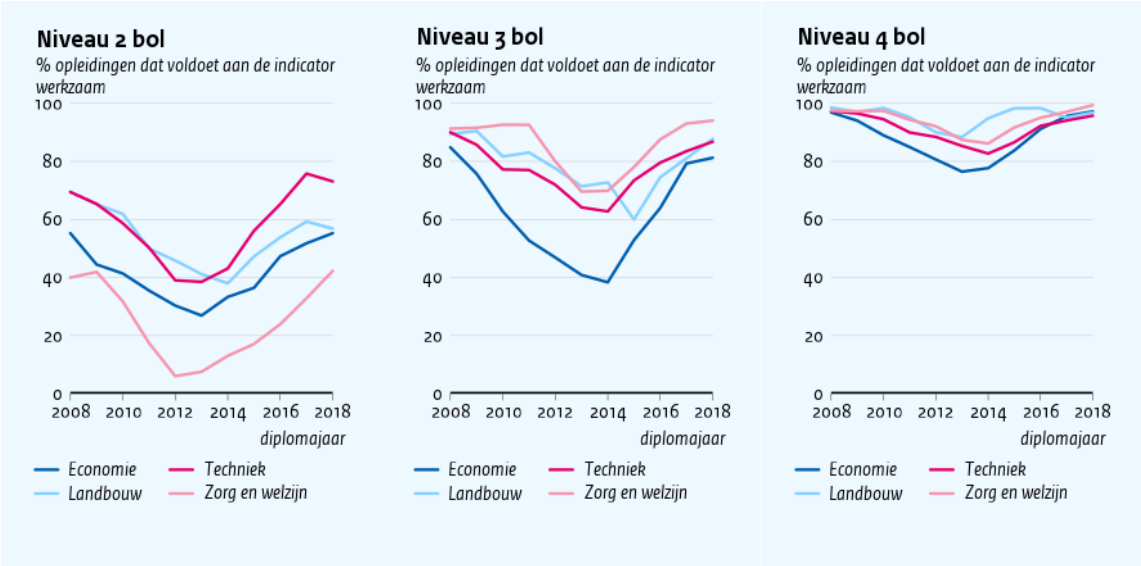

Noot: De figuur bevat driejaarsgemiddelden (diplomajaar 2018 is het gemiddelde van de diplomajaren 2016, 2017 en 2018).

Economisch zelfstandig

In de figuren A.5 en A.6 staan mogelijke grenswaardes per combinatie van sector, leerweg en niveau. Deze grenswaarde is gebaseerd op het onderste deciel van de opleidingen in deze sector. Landbouw bij niveau 2 bol heeft ontbrekende observaties voor 2012 en 2015, dit komt doordat zelfs met driejaarsgemiddelden er te weinig afgestudeerden in deze richting waren. Administratieve gegevens over economische zelfstandigheid zijn beschikbaar vanaf kalenderjaar 2011, daarom kunnen de driejaarsgemiddelden voor deze indicator pas berekend worden vanaf diplomajaar 2012.

De grenswaardes voor bbl liggen verder uit elkaar dan voor het bol. Bij bbl-opleidingen is de grenswaarde het hoogst voor Techniek en het laagst voor Landbouw. Dat de richting Landbouw vaak de laagste grenswaarde heeft, geldt voor zowel bol als bbl, behalve voor niveau 2 bbl. Bij niveau 2 bbl is namelijk de grenswaarde voor

Zorg en welzijn in de meeste jaren het laagst. Daarnaast is de richting Economie niet opvallend conjunctuurgevoelig, in tegenstelling tot bij de indicator werkzaam.

Figuur A.5 Potentiële grenswaardes voor de indicator economische zelfstandigheid voor bbl-opleidingen, uitgesplitst naar sectoren

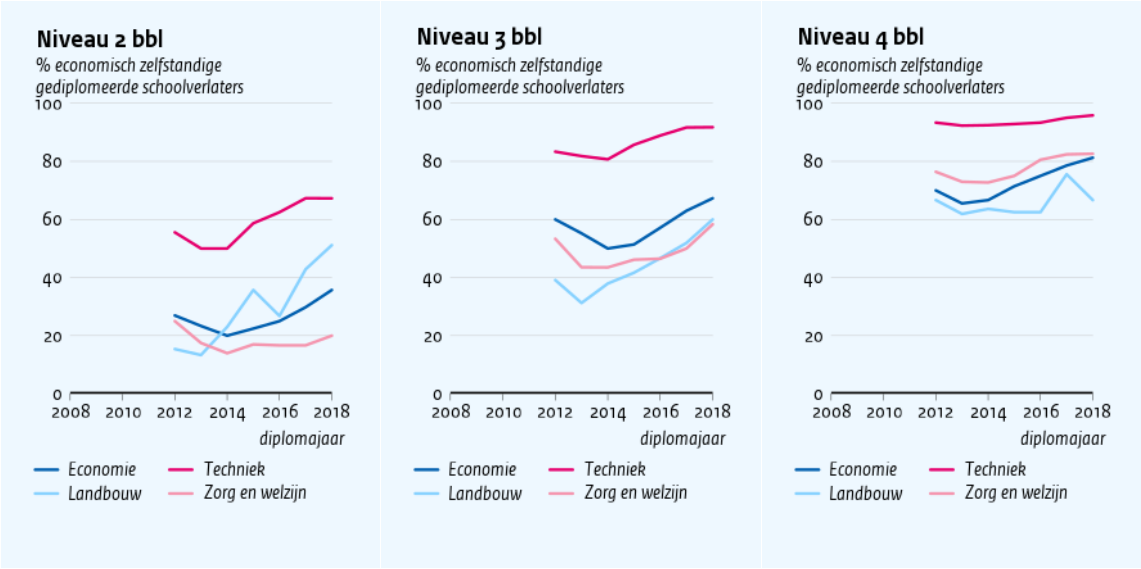

Noot: De figuur bevat driejaarsgemiddelden (diplomajaar 2018 is het gemiddelde van de diplomajaren 2016, 2017 en 2018), gebaseerd op de 10% opleidingen met het laagste percentage economisch zelfstandige gediplomeerde schoolverlaters per leerweg, niveau en sector.

Figuur A.6 Potentiële grenswaardes voor de indicator economische zelfstandigheid voor bol-opleidingen, uitgesplitst naar sectoren

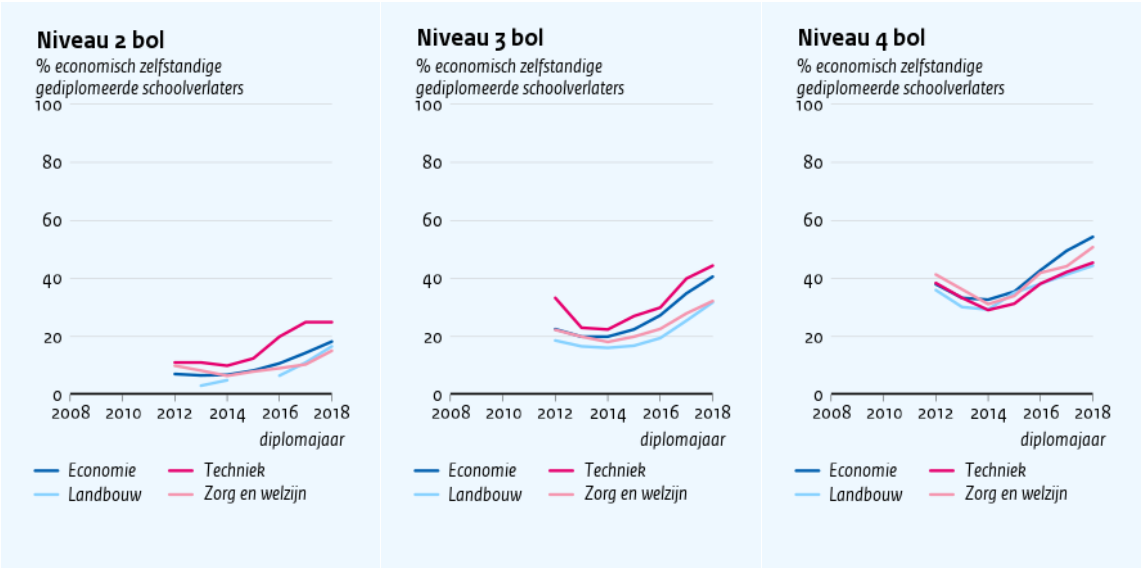

Noot: De figuur bevat driejaarsgemiddelden (diplomajaar 2018 is het gemiddelde van de diplomajaren 2016, 2017 en 2018), gebaseerd op de 10% opleidingen met het laagste percentage economisch zelfstandige gediplomeerde schoolverlaters per leerweg, niveau en sector.

Substantiële baan

In de figuren A.7 en A.8 staan mogelijke grenswaardes voor de alternatieve indicator substantiële baan per combinatie van sector, leerweg en niveau. Deze grenswaarde is gebaseerd op het onderste deciel van de opleidingen in deze sector. Ook hier zijn er ontbrekende observaties voor sommige sectoren, en dan met name bij niveau 2 bol.

De grenswaardes voor de verschillende sectoren liggen voor bbl verder uit elkaar dan voor bol, net als bij economische zelfstandigheid. De opleidingssector Landbouw heeft vaak weer de laagste grenswaarde. Ook de grenswaarde voor de sector Techniek is bij bbl in alle jaren en voor alle niveaus het hoogst, net als in figuur A.5. Bij bol is de grenswaarde voor Zorg en welzijn vaak het hoogst. Dit in tegenstelling tot wat zichtbaar was bij de indicatoren werkzaam en economische zelfstandigheid.

Figuur A.7 Potentiële grenswaardes voor de indicator substantiële baan voor bbl-opleidingen, uitgesplitst naar sectoren

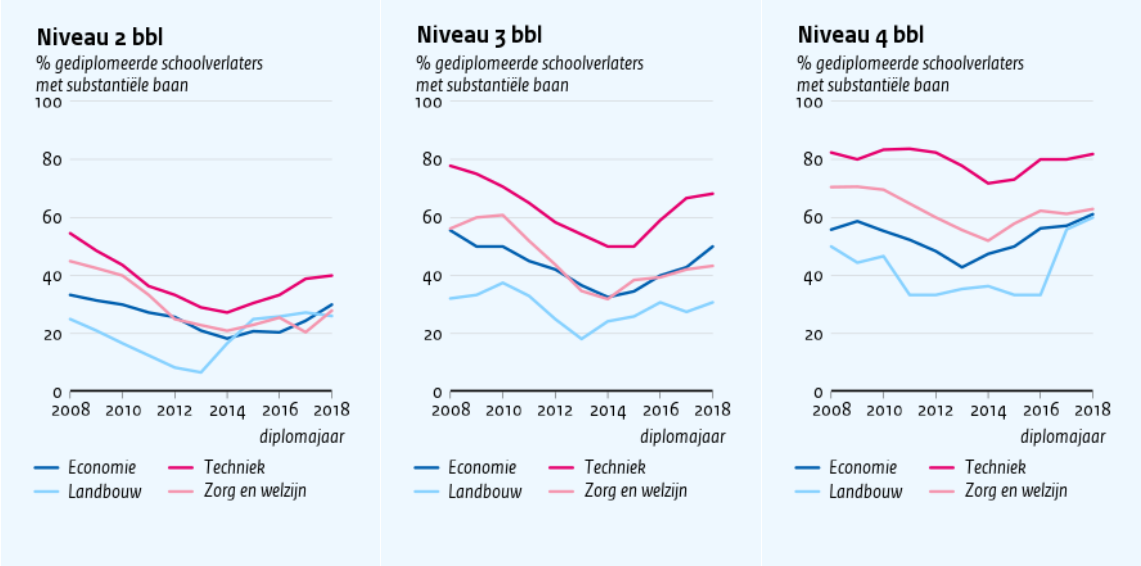

Noot: De figuur bevat driejaarsgemiddelden (diplomajaar 2018 is het gemiddelde van de diplomajaren 2016, 2017 en 2018), gebaseerd op de 10% opleidingen met het laagste percentage gediplomeerde schoolverlaters met een substantiële baan per leerweg, niveau en sector.

Figuur A.8 Potentiële grenswaardes voor de indicator substantiële baan voor bol-opleidingen, uitgesplitst naar sectoren

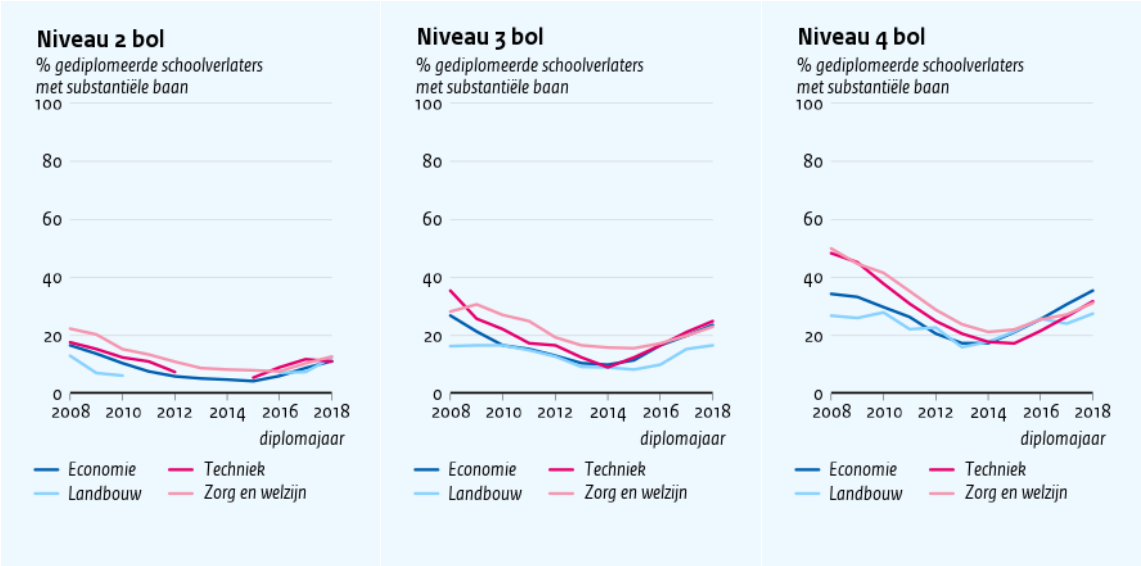

Noot: De figuur bevat driejaarsgemiddelden (diplomajaar 2018 is het gemiddelde van de diplomajaren 2016, 2017 en 2018), gebaseerd op de 10% opleidingen met het laagste percentage gediplomeerde schoolverlaters met een substantiële baan per leerweg, niveau en sector.

A.4 Later peilmoment

Werkzaam

Op dit moment wordt ongeveer een jaar na afstuderen gekeken hoeveel procent van de gediplomeerde schoolverlaters een baan van minimaal 12 uur per week heeft. Om te voldoen aan de indicator moet dit minstens 70% zijn. In figuur A.9 is te zien hoeveel procent van de opleidingen voldoet aan deze 70%-norm, als het peilmoment pas na twee, drie of vijf jaar zou zijn. In figuur A.10 is een opsplitsing gemaakt naar leerweg en niveau.

Figuur A.9 Uitgesteld meetmoment voor het aandeel opleidingen dat de indicator werkzaam haalt

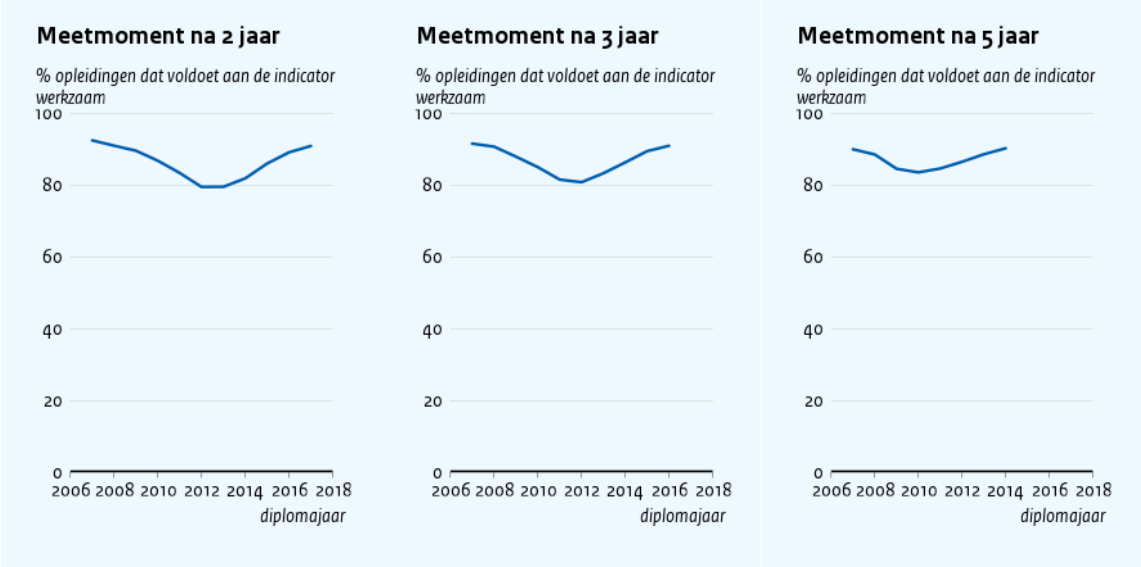

Noot: De figuur bevat driejaarsgemiddelden (diplomajaar 2018 is het gemiddelde van de diplomajaren 2016, 2017 en 2018).

Figuur A.10 Uitgesteld meetmoment voor het aandeel opleidingen dat de indicator werkzaam haalt, opgesplitst naar leerweg/niveau

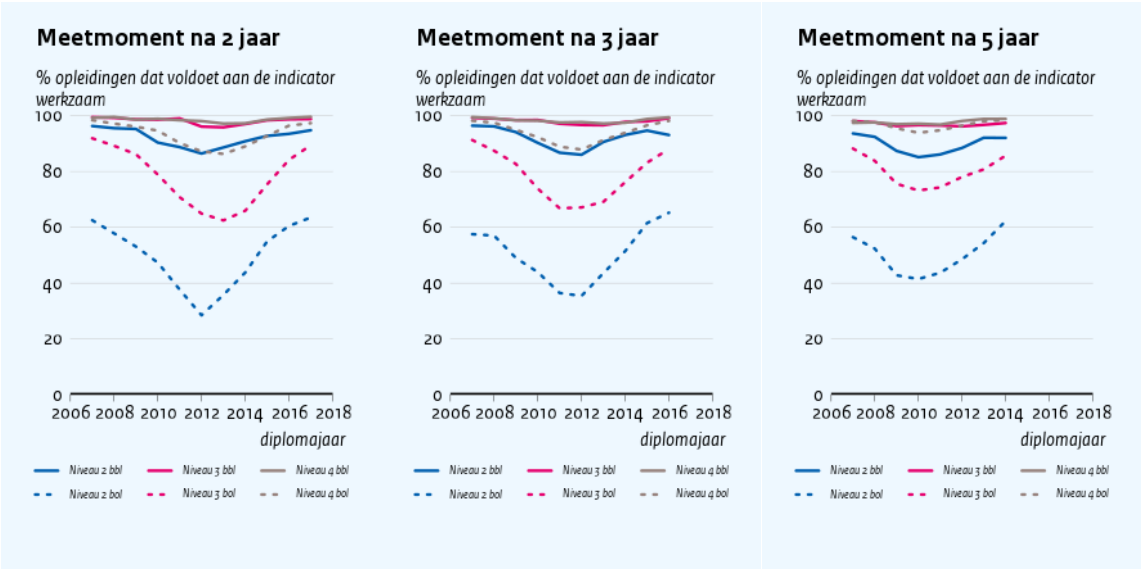

Noot: De figuur bevat driejaarsgemiddelden (diplomajaar 2018 is het gemiddelde van de diplomajaren 2016, 2017 en 2018).

Economisch zelfstandig

In figuur A.11 is de grenswaarde van de alternatieve indicator economisch zelfstandig te zien, als het peilmoment pas na twee, drie of vijf jaar zou zijn. Net als in hoofdstuk 4 is de grenswaarde gebaseerd op het onderste deciel van de opleidingen. In figuur A.12 is een opsplitsing gemaakt naar leerweg en niveau.

Figuur A.11 Uitgesteld meetmoment voor grenswaarde van economische zelfstandigheid

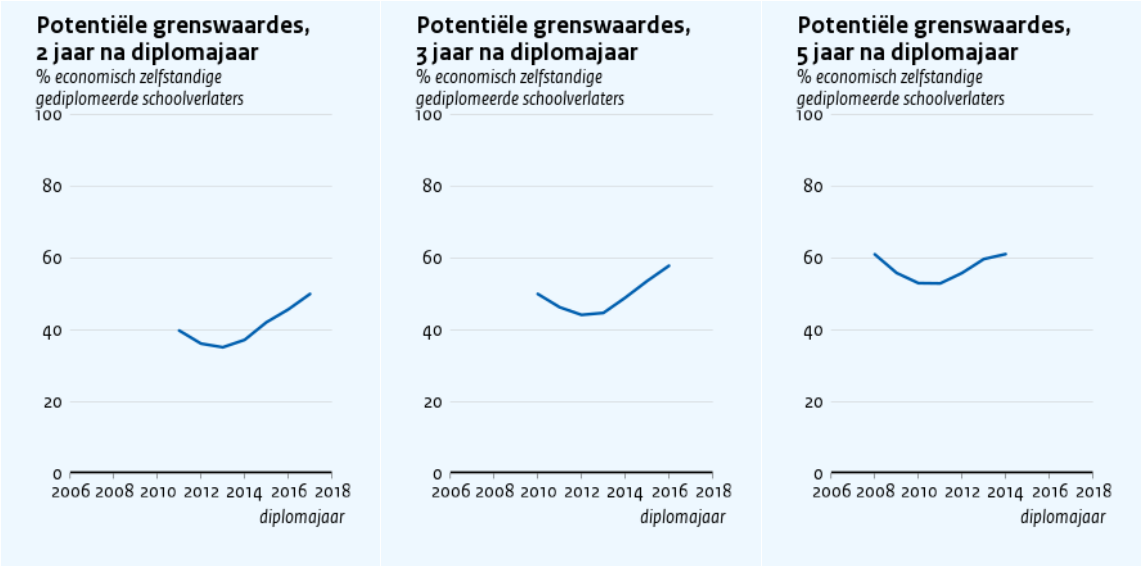

Noot: De figuur bevat driejaarsgemiddelden (diplomajaar 2018 is het gemiddelde van de diplomajaren 2016, 2017 en 2018), gebaseerd op de 10% opleidingen met het laagste percentage werkende gediplomeerde schoolverlaters.

Figuur A.12 Uitgesteld meetmoment voor grenswaarde van economische zelfstandigheid, opgesplitst naar leerweg/niveau

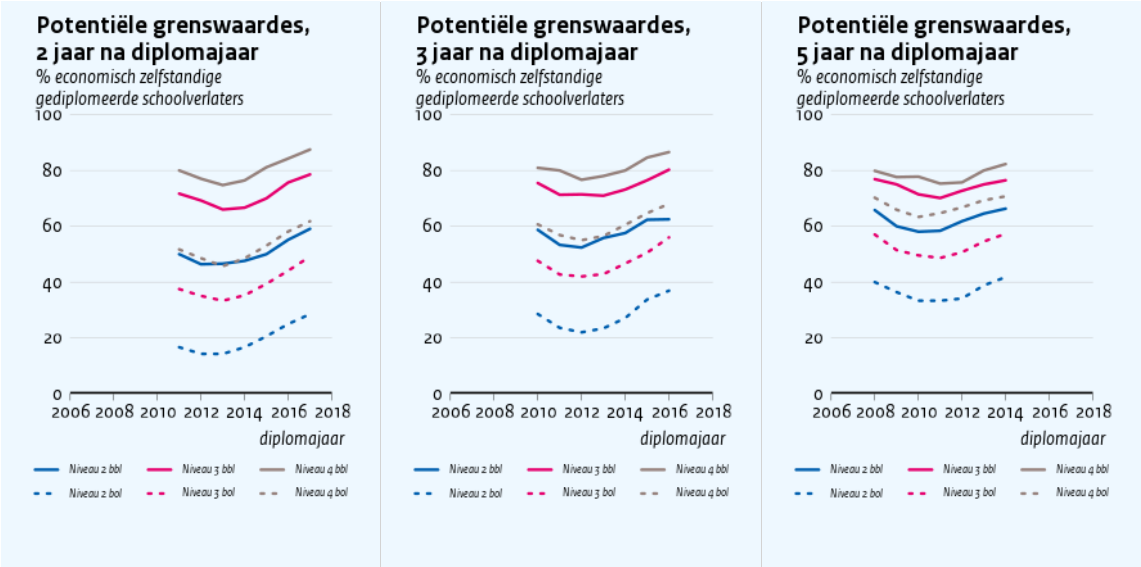

Noot: De figuur bevat driejaarsgemiddelden (diplomajaar 2018 is het gemiddelde van de diplomajaren 2016, 2017 en 2018), gebaseerd op de 10% opleidingen met het laagste percentage economisch zelfstandige gediplomeerde schoolverlaters per leerweg en niveau.

Substantiële baan

In figuur A.13 is de grenswaarde van de alternatieve indicator substantiële baan te zien, als het peilmoment pas na twee, drie of vijf jaar zou zijn. Net als in hoofdstuk 4 is de grenswaarde gebaseerd op het onderste deciel van de opleidingen. In figuur A.14 is een opsplitsing gemaakt naar leerweg en niveau.

Figuur A.13 Uitgesteld meetmoment voor grenswaarde van substantiële baan

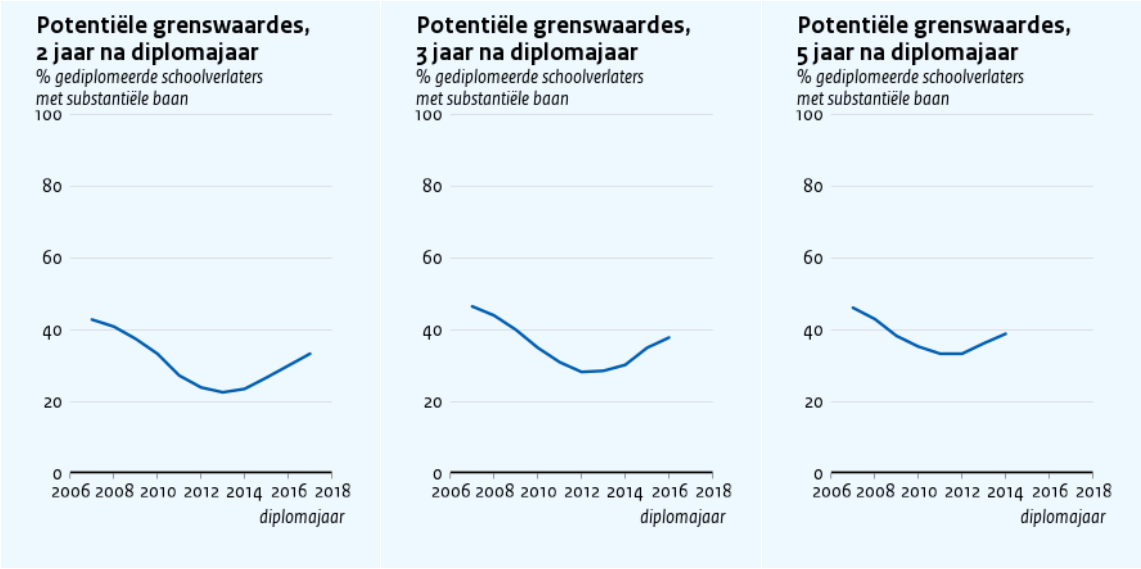

Noot: De figuur bevat driejaarsgemiddelden (diplomajaar 2018 is het gemiddelde van de diplomajaren 2016, 2017 en 2018), gebaseerd op de 10% opleidingen met het laagste percentage gediplomeerde schoolverlaters met een substantiële baan.

Figuur A.14 Uitgesteld meetmoment voor grenswaarde van substantiële baan, opgesplitst naar leerweg/niveau

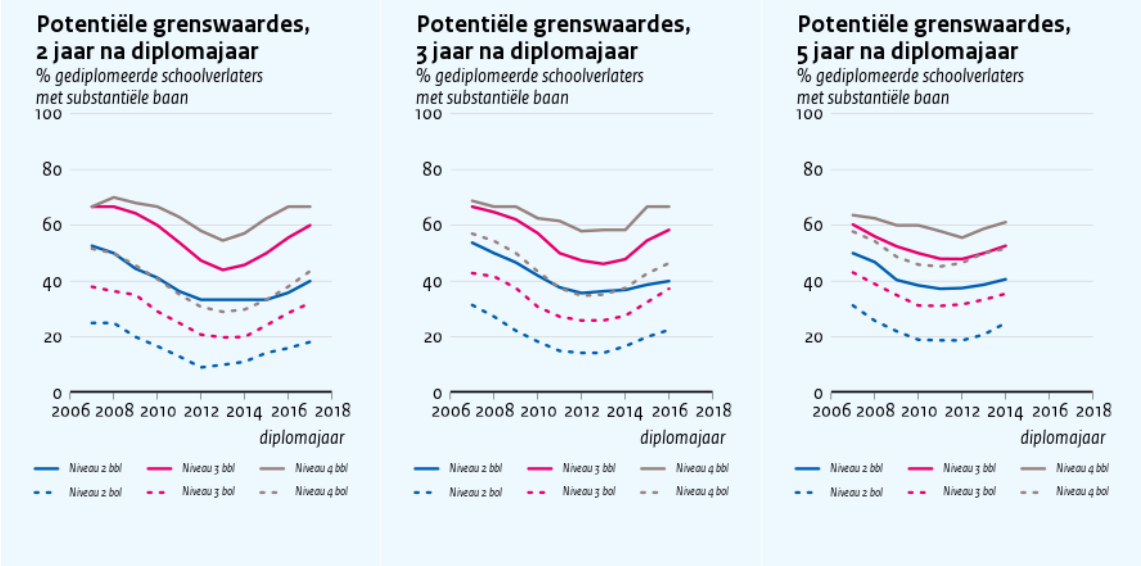

Noot: De figuur bevat driejaarsgemiddelden (diplomajaar 2018 is het gemiddelde van de diplomajaren 2016, 2017 en 2018), gebaseerd op de 10% opleidingen met het laagste percentage gediplomeerde schoolverlaters met een substantiële baan per leerweg en niveau.